

SOSYAL HİZMET

ISSN 1300-9177

EKİM - KASIM - ARALIK 2000
SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ
GENEL MERKEZİ YAYINI

Sosyal Hizmet

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

SAHİBİ

Hürriyet Uğuroğlu
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Başkanı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Nasip Karacık
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Sekreteri

YAYIN KURULU

Önder Öztürk
Neşe Hacısalihioğlu
Ramazan Yüksel
Neşe Şahin
Nurdan Delikan

YAZIŞMA ADRESİ

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Sümer-1 Sokak 9/8 Kızılay/ANKARA
E-mail: shdernegi@hotmail.com
Web: http://go.to/shdernegi

HESAP NUMARALARI

T.İş Bankası Sanaupazarı Şb. 4215304400718357
Üç ayda bir yayınlanır
Ücretsiz Dağıtılır

Sayı: 14 Aralık 2000

ISSN: 1300-9176

Dernek Logosu: Tünay Öktem
Dizgi: Tayfur Güdücü

Kapak- Teknik Hazırlık-Baskı:
Evin Yayıncılık
Tel: (0 312) 430 25 98
Faks: (0 312) 430 42 71
E posta:evin@tr.net

İÇİNDEKİLER

Yeniden Merhaba.....	1
Yönetim Kurulu	
Çocuk Neden Sokakta.....	2
Doğan Keskin	
Korunma Altındaki Çocukların İhmal ve İstismarı.....	5
Hürriyet Uğuroğlu	
Özelleştirme ve Küresel Kapitalizm Çağının Devleti.....	8
Fikret Başkaya	
Hasta Hakları, Sağlık Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Sosyal Hizmet.....	14
Fatma Tokmak Yüksel	
Sosyal Hizmet Değerleri ve Barış: Mesleki Bir Sorumluluk Olarak Savaşa Karşı Olmak.....	17
Cla Vedchelden	
Çev.: Abdullah Karatay	
Sosyal Hizmet Uzmanlarının Eğitiminde İnsan Hakları Eğitimi.....	26
Neşe Şahin	
Aseman Lapset ry İstasyon Çocukları Kurumu ve Gençlerin Gece Kafeleri Projesi.....	37
Hannu Penttinen M.D. Director	
Çev.: Neşe Hacısalihioğlu	
Deprem Bölgesinden İzlenimler Naki Erdoğan.....	40
Tatlı Yalanlar ile Şiir Gibi Küfürler ve Korku Üzerine.....	43
Musa Arırt	
Suzi.....	46
Fatma Savaş Sandaleci	
Öykü: Puslu Gece, Dar Sokaklar, Solgun Yüzlü Yalnız Bir Çocuk.....	50
Nurdan Delikan	
Kitap Tanıtımı	
İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet	52

OKURLARIMIZA.....

YENİDEN MERHABA...

Uzun bir aradan sonra mesleğimizin ve meslektaşlarımızın sesi olan "Sosyal Hizmet" dergisinde sizlerle tekrar buluşmanın sevinciyle hepinize yürekten MERHABA...

Meslek örgütümüzün mesleğimize yakışır bir biçimde örgütlülüğünü devam ettirebilmesi, üyelerinin kendini özgürce ifade edebilecekleri, sorun-bilgi ve deneyimlerini paylaşabilecekleri platformlar yaratılabilmesi, meslek etik ve ilkelerinin, mesleki kimlik ve onurumuzun korunması amacı ile yönetime talip olan Yönetim Kurulumuz Haziran 2000 tarihinde göreve başlamıştır.

Yönetim Kurulumuz üyeleri arasında sürekli iletişimi ve bilgi alışverişini sağlamak, mesleki bilgi-deneyim ve sorunları paylaşmak, ülke ve dünya gündemindeki mesleki yenilik ve gelişmeleri takip etmek, sosyal hizmetler alanı ile ilgili uygulamaları izlemek ve bu doğrultuda üyelerini bilgilendirmek amacı ile öncelikli olarak "Sosyal Hizmet" dergisini tekrar yaşama döndürmeyi hedeflemiştir. Bu yönde yapılan çalışmalar sonucunda bir önceki yönetim tarafından 1998 yılında dergimizin 14.sayısının hazırlanıp basım aşamasına getirildiği ancak çeşitli nedenlerden dolayı basılıp yayınlanamadığı görülmüştür. Yönetim Kurulumuz meslektaşlarımızın yoğun çabaları ve emeği ile hazırlanan geçmiş döneme ait 14.sayının yeni ekleme ve güncelleştirme çalışmalarıyla yayınlanması

kararı almıştır. 1998 yılına ait 14.sayının hazırlanmasında emeği geçen tüm meslektaşlarımıza, eski yönetim kuruluna ve katkı veren kişilere gecikmiş de olsa teşekkür ediyoruz.

Bundan böyle sizlerin katkı ve katılımıyla 3 ayda bir yayınlamayı hedeflediğimiz dergimizde ilke olarak; mesleğimizle ilgili kişisel görüşlerden çok bilimsel temele dayalı, kalıcı sosyal hizmet yaklaşımlarına, uluslararası uygulamalara ve dünyadaki sosyal hizmet çalışmalarına, mesleki bir bakış açısıyla insan odaklı her türlü konuya yer vermeyi düşünüyoruz. Ayrıca mesleki yayınlar dışında kültürel ve sanatsal içerikli konularda dergimizde yer alacaktır. Göndereceğiniz yazılar için yayın kurallarımızı dergimizin son sayfalarında bulabilirsiniz.

Sizlerin katkı ve katılımıyla meslek örgütümüzün daha etkili ve verimli çalışmalar ortaya çıkaracağına olan inancımız halen sürmektedir. Bu nedenle dergimize sahip çıkmanızı, mesleki birikiminizi aktararak destek olmanızı bekliyoruz.

Bir sonraki sayımızda birlikte olmak umuduyla HOŞÇAKALIN derken, yeni bir yıla girmeye hazırlandığımız bu günlerde meslektaşlarımız, okurlarımız ve tüm insanlık için yeni yılın yeni umutlar ve daha güzel yarınlar getirmesini diliyoruz.

YÖNETİM KURULU

ÇOCUK NEDEN SOKAKTA

Doğan Keskin *

Ülkemizin sosyolojik, ekonomik ve kültürel yapısı, çocuğun çeşitli nedenlerle çalışma yaşamında yer almasına neden olmaktadır.

Ülkenin istihdam kapasitesi, yetişkin işgücünü massedebilecek bir yapıya sahip değildir. Teknolojik girdiler, kırsal alanda açık ve gizli işsizliği arttırmakta, bu da kente olan göçü hızlandırmaktadır. Nüfus artışının halen yüksek seyri, kentlerde işsizliğin olağanüstü boyutlara varmasına neden olmaktadır.

İşsizlik, devam eden göç, kötü yaşam ve barınma koşulları, ister istemez çocukların da çalıştırılmasına neden olmaktadır. Üstelik, kırsal alanda kadın çalıştığı halde, kentte babadan sonra çocuklar çalıştırılmakta ve fakat anne çalışmamaktadır.

Esasen çocuğun çalıştırılması bugünün sorunu da değildir. Nitekim, tarım ve hayvancılık işlerinde çocuk hep çalışmıştır, halen de çalışmaktadır. Zenaat öğrenmek için usta çırak ilişkisi içinde çocuk dün de bugün de çalışmaktadır. Çocuğu çalıştırmak geleneksel bir alışkanlıktır.

Bugün çocuğun çalışma yaşamında yer almasının bir nedeni

de, eğitim sisteminin çocuğa meslek kazandırıcı niteliğinin bulunmamasıdır. Bu nedenle, yasal olarak düzenlenmiş çıraklık sistemi meslek edinmenin neredeyse tek yolu olarak çocukların çalışmalarına neden olmaktadır.

Yine, İş Kanununa göre, sağlığına, gelişmesine ve eğitimine engel olmayacaksa 13 yaşını tamamlamış çocukların çalışmaları yasal olarak olanaklıdır. Hatta, yasal asgari ücret, 16 yaşından küçük ve büyük olmaya göre belirlendiğinden, 16 yaşından küçük bir çocuk işçinin alacağı asgari ücret 16 yaşından büyük işçilerin alacağı asgari ücretten düşüktür. Asgari ücretin bu şekilde belirlenmesi, ihtiyaçların farklı olabileceği açısından olağan gibi gözükse de, sonuçta ucuz işgücü yaratarak çocuğun çalıştırılmasının bir anlamda teşvik edildiğini söylemek hatalı bir yaklaşım olmayacaktır.

Belirtilen koşullarda çocuğun ailesi tarafından çalıştırılması olağan bir davranış biçimi oluşturmıştır. Üstelik, çocuğunu İş Kanununa göre işçi olarak veya Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununa göre çırak olarak çalıştıran bir aile açısından etik ve yasal anlamda söylenebilecek bir husus da bulunmamaktadır.

Ancak, metropolleşen kent sokaklarında, artan ve çeşitlenen biçimde, çocukların da rol alabileceği marjinal işlerin ortaya çıkması, sokaklarda işportacılığa başlayan işsiz büyükler yanında çocukların da sokaklarda çalışmaya başlamalarına neden olmuştur.

Üstelik yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı üzere sokakta çalışan bir çocuğun kazancı genellikle, yasal asgari ücret ile çalışan bir yetişkin işçinin eline geçen ücretten çok daha fazladır. Ayrıca sokağın, okula ve işyerine göre, çocuk açısından özgür olmak gibi cazip gelebilecek yanları da bulunmaktadır. Bu nedenle, hem aile hem de çocuk açısından sokakta çalışma, işçi veya çırak olarak çalışmaktan çok daha cazip gelmektedir.

Bu durumda ailelerin, göreceli olarak daha yüksek gelir elde edebilmek amacıyla çocuklarını işçi veya çırak olarak çalıştırmaktansa, sokakta çalıştırmayı tercih etmeleri şaşırtıcı olmamalıdır. Ailelerin kendilerine göre mutlaka haklı gerekçeleri vardır.

Ancak, çocukların beden ve ruh sağlıkları açısından sokağın, vahim sonuçlar doğurabilecek ürkütücü riskleri bulunmaktadır. Çocuğun madde bağımlısı haline gelmesi, çetelere karışarak suç işlemesi, sonuçta sokak çocuğu olması olası risklerdendir.

Bugün, işyerlerinin denetlenebilir çalışma koşul ve ortamları bile çocuk için beden ve ruh sağlığı açılarından riskler taşıdığından, çocuğun çalışma yaşamından alı konmasını amaçlayan ve fakat bu amacın hayata geçirilmesindeki güçlükler nedeniyle öncelikle kötü koşullu işlerden uzaklaştırılmaları ve çalışma koşul ve ortamları iyileştirilmiş hafif işlerde çalışmalarını sağlanarak çocuk işçiliğinin minimize edilmesine yönelik çalışmalar yürütülürken, sokağın denetlenemez ortamında ürkütücü risklere açık bir şekilde çocuğun sokakta çalışmasına göz yumulması, hiç bir sosyal hukuk devleti anlayışında olanaklı olamaz. Bu nedenle, çocuğun sokakta çalıştırılması kesinlikle engellenmelidir.

Ancak bunun yolu, son zamanlarda yazılı ve görsel basına yansıdığı üzere, çocuğunu sokakta çalıştırdıkları gerekçesiyle ana ve baba hakkında ceza davası açmak gibi zecri önlemler de olmamalıdır. Hele bu tür önlemlerin sosyal hizmetler alanında faaliyet gösterenler tarafından alınması kabul edilemez. Yapılması gereken, ailede çocuğu sokakta çalıştırmaya iten nedenlerin araştırılması ve tespitlere göre öncelikle ailenin tutum ve davranışının değiştirilmesine yönelik projenin hazırlanması ve uygulanmasıdır.

* Sosyal Hizmet Uzmanı

Ç.B.Baş İş Müfettişi

Cözüm

Bu nedenle, belki kendisi de çocukluğunda çalışmış olan ve bunun risklerini yaşamadığı veya algılamadığı için olası riskleri de bilmeyen veya değerlendiremeyen ebeveynlerin öncelikle sokağın getireceği riskler konusunda bilgilendirilmesine, bilinçlendirilmesine gereksinim bulunmaktadır. Ailede çalışmayan ebeveynler varsa ki kırsal kesimin aksine kentlerde genellikle annelerin çalışmadığı görülmektedir. Öncelikle onların çalışabilmesi için gerekenler yapılmalıdır. Çalışmalarının sağlanabilmesi açısından gerekiyorsa tıbbi ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri sağlanmalıdır. Çocuk ve ailesi açısından olası tüm sosyal hizmetler verilmelidir. Eğer yaşı yasal açıdan uygunsa, hem ücret alarak eve gelir sağlayabilmesi hem de meslek öğrenerek hayatını kazanabilmesi için çocuğun sokaktan çıraklık sistemine çekilmesi sağlanmalıdır. Bu ve benzeri yaklaşımlara karşın sonuç değişmiyorsa, belki o zaman bir sosyal hizmet yaklaşımı olarak koruyucu aile uygulamasından yararlanılmalı, bu amaçla çocuklar aileden alınarak koruyucu aile yanına verilmeli veya korunmaya muhtaç çocuk kapsamında hizmet alabilmelidirler.

Buna göre, çocuğun sokakta çalıştırılmasını engelleyebilmek için sosyal hizmetlerin tüm varyasyonları uygulanmadan verilen hizmetlerin yerindeliğini gözden geçirerek, yeniden ve yeniden hizmet üretimi denenmeden, çocuğun ebeveynleri hakkında suç duyurusunda bulunmanın ve onları hapsedtirmenin, mevzuatta yeri olsa bile, bir sosyal Hizmet uygulaması olmadığı açıktır. Düşünce ve hizmet üretiminde yaşanan çaresizliğin ivedilikle aşılması gerekir.

Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

**Çocuk Hakları Sözleşmesi
Madde 18/1**

KORUNMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN İHMAL VE İSTİSMARI

Hürriyet Uğuroğlu *

Genel olarak 18 yaşın altında bulunan çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türde eylemler çocuk istismarı olarak, onların beslenme, bakım, gözetim, eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması durumları da çocuk ihmali olarak ele alınmaktadır. (Zeytinoğlu S. 1991)

İstismar türleri (Atauz S. 1993);

- * Ailenin ihmali ve istismarı
- * Kurumsal ihmali ve istismar
- * Toplumsal ihmali ve istismar
- * İş ve emek ihmali ve istismarı

Aşırı yoksullukla karşı karşıya kalan, yetersiz beslenen, kötü konut ve sağlık koşullarında yetişen çocukların sağlıklı yetişkinler olmaları beklenemez. Bu tür olumsuz toplumsal durumlar ana-babayı fiziksel olarak istismar etmeye itebileceği gibi, ümitsizliğe düşürerek çocuğun ihmali edilmesine de yol açabilmektedir.

Yoksulluk, gelir dağılımından ve sosyal refahtan yararlanmadaki eşitsizlik gibi nedenlerle aile içi iletişimin ve etkileşimin azaldığı, ailelerin parçalandığı bir ortamda korunma altındaki çocukların ihmali ve istismarı özel önem taşımaktadır.

Çoğu zaman aile içi istismar, ailenin kutsallığı ve mahremiyeti gibi nedenlerle ya da ailenin parçalanması

* Sosyal Hizmet Uzmanı SHÇEK A.P.K. 2000

korkusuya sessiz kalmamak geçiştirilmeye, yok sayılmaya çalışılmaktadır. Aile çocuğuyla ilgili disiplin yöntemleri içerisinde fiziksel istismarı seçebilmektedir. Fiziksel şiddetle çocuk; yetişkinlerin isteklerini karşılayabilmek için uysal, gelebilecek bir istismar davranışından kaçınmaya yönelik olarak memnun edici davranış ya da tahrik edici, saldırgan ve aktif davranış gösterebilmektedir. Bu farklı davranış örüntüsünün uzun sürmesi ise, uyumsuz davranışlar göstermelerine, çocuklar, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi olumsuz duygular beslemelerine neden olabilmektedir.

İstismar edilen çocuğun bozuk davranış örüntüsü içinde, dikkat toplayamama, aşırı manipülasyon, direnme, isyankarlık, konuşmamayı seçme ve pasif inkaretmeye davranışları vardır. Ya da aşırı uyum gösteren çocuk anksiyete, aşırı utangaçlık ve başarısızlık korkuları yaşamasına karşın yaşatlarına karşı şiddet ve saldırgan tutum gösterebilmektedir. Davranışlardaki hızlı değişkenlik, çocukla ilgili sağlıklı değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır.

İstismara uğramış çocuğun özgüven eksikliği (Piers – Harris, Düşük Benlik Araştırması), başarısızlık korkuları, çocuğun eğitimini, fiziksel, seksüel ve duygusal yaşamını etkileyecektir. Araştırmalara göre; Çocuk ve genç suçluların çoğunluğu istismara uğramış çocuklardır. Çocuk geleceğe taşıyıcıdır. İhmali ve

istismara uğramış çocuk geleceğin istismar ve ihmal eden kişisidir.

Çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili yapılan araştırmalar; eğer ihmal ve istismar tekrarlanmamış ise, istismara uğrayan çocuğun zeka seviyesi uygunsa (Martin bve Rode Heffer, Zeka Seviyesi Araştırması) temel güven dönemini başarıyla atlattıysa, iyi ilişkiler oluşturmuş ve uygun davranış biçimleri kazanmışsa (Erikson, Temel Güven Araştırması) istismar edilen çocuğa yönelik müdahale programlarının başarılı olacağını göstermektedir.

Türk hukuk sistemi içinde çocuk ihmali ve istismarıyla ilgili önemli hükümler 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurum Kanunuyla düzenlenmiştir. Yasada; "bedensel, ruhsal ve ahlaksal güvenlikleri tehlikede olup; anasız, babasız veya ana-babasız olan, ana-babası veya ana yada babası tarafından terk edilen veya ihmal edilerek fuhuş, dilencilik, alkol ve uyuşturucu madde kullanmak gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan çocuklar korunmaya muhtaçtır. "Bu yasa fiziksel, duygusal ve cinsel yönden istismar edilen çocuklarla, ihmal edilen çocukları korunmaya muhtaç çocuk saymaktadır. 2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Usul ve Esaslarını belirleyen kanunda da benzer bir tanım yer almaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında bakım ve korunma altında bulunan çocukların kuruma kabulündeki

esasta ihmal ve istismara uğramışlık ya da uğrama riski en yüksek noktada olma durumudur.

Korunmaya muhtaç çocukların, kurum içi ihmal ve istismardan korunması için aile-kurum ortamsal farklılıkları bilinmelidir.

Kuruluşların yapısal özellikleri;
__Fiziksel büyüklükleri,
__Kurumsal yaşamda oluşturulan çocuk gruplarının (özellikle 0-6 yaş) sayı olarak büyük tutulması,
__Çocukları gruplandırmada sadece yaş ve cinsiyetin dikkate alınması. Korunma Kararı alımındaki nedenlerin (ana - baba yokluğu, ihmal, istismar, yoksulluk..... vb.) çocukları gruplandırmada ölçüt olarak kullanılmaması

__Özellikle erken çocukluk döneminde yaşamsal önemi olan ve tüm çocukluk döneminde önemini yitirmeyen; teke tek ilişki ve sosyal uyarıcı eksikliğinin kurumun karakteristiği haline gelmesi, temel güven duygusunun çocuklara verilememesi, bu ihmal sonucunun ergenlikte pekiştirilerek kuruluşun korumasındaki çocukların, okuldan, sokaktan, arkadaş gruplarından soyutlanması sonucu sosyal ihmale dönüşmesi

__Çocukla çalışan personelin sayı ve nitelik olarak yetersizliği ve değişkenliği,

__Personelin hizmet içi eğitiminde sosyal hizmet bakışı ve felsefesinin önemslenmemesi, ortak bilinç, kültür yaratılamaması,

__Personelin mesleki çalışma ve doyum eksikliği,

__Özel hizmet alımı yoluyla;

kültür-eğitim düzeyi düşük, niteliksiz ve sık değişen elemanlarla personel açığının kapatılması,

Kurum içi ihmal ve istismar nedenidir.

İstismara uğramış çocuklara yardım yolları aranırken, önleyici hizmetleri sağlamak ve tekrar oluşumu önlemek hedef olmalıdır. Kuruluşlara yapılacak yapısal politik müdahaleler çocuk yararına olmalıdır. Asıl amaç çocukların korunmasıdır.

Bu nedenle de;

Önce sorunu tanımlamak gerekir. Reddetmek, yok saymak sorunu ortadan kaldırmamaktadır. Bu durumu araştırmak, tespitler yapmak önemlidir. Değerlendirme ve değerlendirme sonucu hazırlanan plan, uygulamaya geçirilmeli, iyileştirme yapılmalıdır. Çalışmanın her aşamasında "biz bu çocuğa nasıl yardımcı oluyoruz?" sorusunu sormalıyız. Sonuçları takip ederek denetlemek çok önemlidir. Her çocuk için çocuk müdahale planı üretmeli ve yaşama geçirilmelidir. Önlenmesi içinde karşılaşılabilecek olası ihmal ve istismar durumları düşünülmelidir. Risk altındaki çocuklar yakın takipte tutulmalıdır. Esas olan çocuklardır. Kuruluşların varlığı çocuklar içindir.

Kuruluşlarda, "her çocuk ayrı bir değerdir ve her çocuk için özel bir koruma programına gereksinim vardır" gerçeğinden hareket edilerek sorunların çözülmesine yönelik müdahalede bulunulmalıdır.

(Kurumsal,yapısal,hukuki,ekonomik vb)

Kuruluşlarda çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının, ihmal ve istismara duyarlı olması, tanık olduğu, saptadığı, ihmal ve istismarda mesleki rol ve işlevlerini çocuğun haklarına yönelik kullanması gerekmektedir.

Çocuğun insan olma durumuyla doğuştan kazandığı insan hakları ve çocuk haklarına uygun yaşam hakkını kullanması dileklerimizle...

KAYNAKÇA

Prof. Dr. Sezen ZEYTİNOĞLU, 1991:148

Doç. Dr. Sevil ATAÜZ , Kitle İletişim Araçlarında Çocuk İstismarı ve İhmali, Bildiri

1993 / 2

Uluslar arası Çocuk İhmali ve İstismarı Kongresi 1993 / Nisan Ankara'da sunulmuştur.

Dr. LYNCH M., Çocuk İhmalini ve İstismarını Önleme, Bildiri 1993 / 2 - 3

Uluslar arası Çocuk İhmali ve İstismarı Kongresi

1993 / Nisan. ANKARA' da Sunulmuştur.

ÖZELLEŞTİRME VEYA KÜRESEL KAPİTALİZM ÇAĞININ DEVLETİ

Fikret BAŞKAYA *

Özelleştirme tartışması, 1980'li yılların başında gündeme geldi. 90'lı yılların sonuna gelindiği halde, hala gündemde kalmaya devam ediyor. Yaklaşık yirmi yıldır tartışılıyor, ama hiçbir zaman gerçek zeminde tartışılmadı. Tartışma gündemine önce KİT denilen Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi geldi. İnsanlar da özelleştirmeyi sadece KİT'lerle sınırlı sandı. Asıl sorun ve gerçek niyetler gizlendiği için, tartışmalar hep ilgisiz alanlara kaydı. KİT'ler verimsiz, zarar eden, kaynak israfına neden olan kuruluşlar, dolayısıyla da toplumun sırtına binen bir yük olarak gösterildi. Eğer öyleyse, özelleştirilmeleri "haklılık" kazanıyordu. En azından KİT'ler konusunda sıradan insanlar "ikna edildiler". Oysa asgari düzeyde "ekonomi politik" bilgisine sahip olan biri, kapitalist bir toplumda "meta üretimi yapan kamu sektörü karşısında kapitalistlerin tavrının ne olması gerektiğini" gayet iyi bilir. Eğer KİT oluşturmak özel sermayenin çıkarınyorsa KİT oluşturmaktan yanadır, değilse KİT'lerin kapatılmasından veya özelleştirilmesinden yana tavır alacaklardır. Eğer kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT'ler) sermayenin

karını arttırmaya hizmet ediyorsa, büyük sermaye KİT'lerin sayısını arttırmaktan yanadır. Ya da KİT'ler değerlenmenin önünde bir engel olarak görülebilirler ki, bu sonuncu durumda da sermaye sınıfı özelleştirme lehine ağırlığını koyacaktır. Demek ki ideolojik ve politik kaygılardan bağımsız olarak ve söz konusu çelişkiden ötürü, meta üretimi yapan kamu sektörüyle kapitalist sektör arasındaki ilişki, duruma göre özelleştirme veya kamulaştırma yönünde gidip gelecektir. Nitekim öyle oluyor. (1) Ve bir KİT oluşturmak, "zararın sosyalleştirilmesidir." Özelleştirmeyse, karın özelleştirilmesidir...

O zaman da şu soru akla gelir: Neden bir zaman diliminde ibre kamulaştırmadan yana kayarken, başka bir zaman diliminde özelleştirme yönüne kayıyor? Gerçekten 2. Dünya Savaşı sonrası yaklaşık 30-35 yılı kapsayan dönemde kamu sektörü sürekli genişledi. Hem meta üretimi yapan KİT'ler çoğaldı, hem de genel olarak kamu hizmetleri alanı genişleyip çeşitlendi. Devlet daha çok kaynağa el koyup yaygın bir "yeniden bölüşüm" uygulaması içine girdi. O zamana kadar kapitalizmin tarihinde görülmemiş tarzda "sosyal" sorumluluklar üstlendi. Söz konusu

dönemi tanımlayan slogan "daha çok devlet"ti. (2) 1980 sonrası dönemin hakim sloganıysa, "daha az devlet, daha çok özel teşebbüs"tür. Daha çok devlet sloganının geçerli olduğu 2. Dünya Savaşı sonrası dönem, kapitalizmin "genişleme dönemi"di. Verimlilik ve kar oranları yükselirken, devletin daha çok kaynağa el koyması ve bu kaynağı sosyal amaçlı harcamalarda kullanmasına büyük sermaye itiraz etmiyordu. Zaten büyük sermayeyle büyük işçi örgütleri arasında bir "kompromi" oluşmuştu. Verimlilik, dolayısıyla kar oranları, yükseliş trendini sürdürdükçe, sermayenin de, verimlilik artışının altında kalmak kaydıyla, reel ücretlerin yükselmesine karşı olmak bir yana, bunda çıkarı vardı. Zira, ücretlerin sadece bir "maliyet unsuru" olarak görüldüğü dönem artık gerilerde kalmıştı. Elbette ortaya çıkan "yeni durumu" sadece sermayenin marifeti saymak yanlıştır. Asıl, sermayeye böylesi bir kompromiyi dayatan bizzat sınıf mücadelesi; işçilerin, emekçilerin, ezilen halkların dayatmasıydı. Emekçiler, işçiler, mütevazı toplum kesimleri lehine bir güç dengesi oluşmuştu. İşsizler, sakatlar, yaşlılar, çocuklar, genel olarak korunmaya muhtaç kesimlere kaynak aktarıyordu. İşte "refah devleti", "sosyal devlet", vb. olarak bilinen devlet, böylesi bir güçler dengesinin ve uluslar-arası plandaki kutuplaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Elbette hegemonik

güç olan ABD'nin, Sovyet sisteminin bir çekim merkezi haline geldiği ve "sosyalist" denilen kampın genişlediği bir ortamda uygulamak zorunda kaldığı "çevreleme liberalizmi"nin de, bu bütünlük içinde anlaşılması gerekir. (3) Hegemonik güç olan ABD'nin uygulamak zorunda kaldığı "çevreleme liberalizmi", yoksulluğun ve sefaletin belirli bir eşiğin altına inmesine izin vermemek üzere kurgulanmıştı. Dolayısıyla emperyalist ülkelerdeki "refah devletinin" Üçüncü Dünyadaki karşılığı, "ulusal kalkınmacı devletler" de, emperyalist ülkelerdeki kapsam ve derinlikte olmasa da, sosyal amaçlı harcamalar için kaynak aktarma konusunda "duyarlıydılar". KİT oluşturma konusundaysa emperyalist ülkelerin de önüne geçmişlerdi. Elbette bu durumun, sömürgecilik ve emperyalizmin bu ekonomilerde yaptığı tahribatı gidermekle ilgili bir boyutu vardı. (3 a)

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız tablo, 1974-1975 yıllarında kapitalizmin yeniden "yapısal krize" girmesiyle artık geçerli olmaktan uzaklaşacaktı. Kapitalizmin krize girmesi demek, verimlilik oranlarının, dolayısıyla da ortalama kar oranlarının düşmesi demektir. Kapitalizm için bir "kaynak sorunu" ortaya çıkar. Yeni bir strateji de, yeni bir ideolojik desteğe ihtiyaç duyar. Önce İdeolojik savaşın kazanılması

* Özgür Üniversite

gerekir. Bu amaçla ve ısmarlama üzerine neo-liberal "tezler" geliştirildi. Bu "tezlerin" hepsinin ortak paydasında, tüm olumsuzlukların aşırıya vardırılan devlet müdahaleleri, kaynak israf eden devlet retoriki bulunuyordu. Sermaye, pratik alana müdahale etmeden önce, ideolojik alana müdahale ediyordu ve "bilim adamları", büyük sermayenin hizmetinde ama aynı zamanda büyük sermayenin bir parçası haline gelmiş olan medya bu alanda önemli bir misyon üstlendiler. Artık devlet müdahalelerine savaş ilan edilebilirdi. Önce İngiltere 'de Thatcher'in, hemen ardından da ABD'de Reagan'ın iktidara taşınmasıyla, neo-liberal tezler, artık pratik politikaya tercüme ediliyordu... Eş zamanlı olarak, Üçüncü Dünyadaki "ulusal kalkınmacı devletin" de aşındırılması ve savaş sonrası dönemde geçerli "çevreleme liberalizmi stratejisinin" yerine; işçilere, emekçilere, mütevazı toplum kesimlerine, Üçüncü Dünya halklarına karşı topyekün savaş ilanı anlamına gelen "küresel püskürtme stratejisi" gündeme getiriliyordu. (4)

Sermaye "kaynak sorununu" çözmek üzere saldırıya geçti. Önce kimi sanayi dalları "ucuz işçi cenneti" denilen ülkelere kaydırıldı. Reel ücretleri aşındırmak üzere, sendikalara savaş açıldı. Sermayeden alınan vergilerin düşürülmesinin "bilimsel" gerekçeleri üretildi. Sermayenin daha az

vergi vermesini "meşrulaştıracak" tezler geliştirildi. Devletin kaynak israf eden bir "ejderha" olduğunun kanıtlanması için "arz-yönlü iktisat teorisyenleri" devreye sokuldu. Sermayenin yeni "değerlenme" alanı olarak KİT'lerin özelleştirilmesi gündeme geldi. Elbette sadece KİT'ler değil. Yüksek karlılık vadeden kamu hizmetleri de özelleştirme kapsamına alınacaktı. Böylece sermaye, hem geleneksel kamu hizmetleri ve "sosyal hizmetler" in finansmanı için vergi vermekten kurtularak, hem de bizzat karlılık vadedenlerini özelleştirerek, ikili bir "kazanç" sağlama olanağına kavuşuyordu. Üçüncü Dünya ülkelerinde küresel püskürtme stratejisi, "ulusal kalkınmacı devleti" çökertmeyi hedef aldı. Bu ülkelerin aşırı borç batağına saplanmış olmaları emperyalist saldırıyı kolaylaştırdı. Özellikle petrol ithal eden Üçüncü Dünya ülkelere borç veren çokuluslu özel ticari bankalar borç verirken ölçüyü kaçırmışlardı. Eğer borçlu ülkelere biri veya birkaçı ödeyememezliğe düşerse, Batı finans sistemi çökecekti. Bu amaçla IMF ve Dünya Bankası devreye sokularak Üçüncü Dünya'ya borç ödemelerini güvence altına alan ekonomik programlar "önerildi". (5) Bu programlara "istikrar" ve "yapısal uyum programları" deniyordu; ama ikiyüzlülüğü sevmeyenler bunlara pekala "istikrarsızlık", "yapısal uyumsuzluk", dahası "sefalet programları"

diye bilirdi. Kısa vadede borçların düzenli ödenmesini sağlayan; ama aynı zamanda ihraç ürün fiyatlarını da çökerten ve bilimsel retorikte "dışa dönük" veya "ihracat öncülüğünde büyüme" denilen bu programların stratejik amacı; Üçüncü Dünyada geçerli "ulusal kalkınmacı devleti" tasfiye etmek, bu rejimleri "yeniden kompradorlaştırmak". Şimdilerde bu amacın büyük ölçüde gerçekleşmiş olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin gözde sloganları da; liberalizasyon, deregülasyon, özelleştirmeydi...

Özelleştirme elbette önemsiz değildir; ama kapsamlı bir saldırının bileşenlerinden sadece biri olarak anlaşılmalıdır. Ve asıl dayatılan yeni bir toplum, devlet ve yönetim anlayışıdır. "Devleti küçültme", "devletin asli işlevlerine dönmesi", vb. gibi kavramlar asıl yapıları ve yapılacak olanı gizlemek üzere ortaya atılıyor. Ve bütün bu saldırılar da, bir "küreselleşme" retoriki ile gizleniyor. Devlet asli işlevlerine dönsün deniyor da, devletin asli işlevleri nedir, ne olmalıdır soruları tartışılmıyor... Yıllarca KİT'ler zarar ediyor, kaynak israf ediyor, kamu açıklarını artırıyor, enflasyonun başlıca nedeni haline geliyor deniyor ve ortalama insan, bunların özelleştirilmesi gerektiğine ikna ediliyor... Aynı şekilde kamu hizmetlerinin kalite düşüklüğü ve yetersizliği de, özelleştirmenin gerekçesi yapılıyor.

Kimse asıl söylenmesi gerekeni söylemeye yanaşmıyor. Bu gün kapitalizmin "yapısal krizinin" devam ettiği koşullarda, dünyada, devasa bir sermaye fazlası var. Bu sermaye, toptan bir değersizleşmenin önünü kesmek için, spekülasyona yöneliyor. Bir de dünya pazarının daraldığı, yeni üretim birimleri kurmanın rantabl olmadığı koşullarda, "hazır bir pazarı olan" KİT'leri ve yüksek karlılık vadeden kamu hizmetlerini özelleştirmek istiyor. Türkiye gibi yeniden kompradorlaşma girdabına sokulmuş ülkelerde durum daha da vahimdir. Bizde özelleştirme, borç ödemek, kamu açıklarını kapatmak, yerli ve yabancı rantiyelerin kaynak hortumlamasını sağlamak üzere yapılıyor. Piyasa ekonomisi, dünya ekonomisi ile bütünleşme, küreselleşme kervanına katılma, "yeni dünya düzeni" vb. gibi kavramlar, asıl yapıları ve yapılacakları gizlemek üzere bu kadar çok kullanılıyor.

Dolayısıyla özelleştirme saldırısına karşı olmak, kompradorlaşmış devlete de karşı çıkmaktır. Zira devlet, geleneksel kamu hizmetleri de dahil, tüm sosyal hizmet alanlarından çekiliyor. Türkiye ve benzer ülkeler söz konusu olduğunda, nüanse edilmesi gereken bir nokta daha var: Bizde ve benzer ülkelerde vergiyi de, yoksullar, emekçiler, velhasıl toplumun mütevazı kesimleri verir. Yoksullar, emekçiler vergi veriyor

ama verdikleri vergi, rantiyelere transfer ediliyor. Dolayısıyla geleneksel olarak vergiyle, kamu hizmeti arasındaki ilişki kopmuş durumdadır. Eğer eğitim özelleşmiş durumdaysa, ancak parası olanlar sağlık hizmetlerinden yararlanabiliyorsa, devlet sosyal güvenlik alanında sorumluluk almaktan hızla uzaklaşıyorsa, kültüre, kent alt-yapısına, konuta, ulaşım, yaşlılara, sakatlara, çocuklara vb. yönelik asgari duyarlılık söz konusu değilse ve bu insanların akibeti "hayırsever vatandaşların" insafına terk edilmişse, devletin hala bir meşruluk temeli olabilir mi?

Kaldı ki şimdilerde büyük sermaye (çokuluslu şirketler), herşeyi satın alabilir duruma geliyor. O kadar ki; devletleri, orduları, siyasi partileri, politika-cıları, mafyayı, medyayı vb. satın alabilecek durumdadır ve alıyorlar! Böylesi bir dünyada devlet de, en iyi koşullarda, büyük sermayenin ayak işlerine koşulmuş ve geleneksel işlevlerine bile yabancılaşmış bir zabıta aygıtına dönüşmekte. Devlet tarafından, sermayenin önüne konan barajların yıkıldığı koşullarda, "piyasa ekonomisi" olarak onca yüceltilen de, aslına rücu ediyor ve bir mafya'ya dönüşüyor. (6) Şimdilerde Türkiye ve benzer durumdaki ülkelerde devlet, başta çokuluslu şirketler olmak üzere, büyük sermayenin sömürüsüne uygun bir alt-yapı oluşturmak, iç ve dış sömürüyü güvence altına alacak

kadar "makro-ekonomik politikalar" uygulamak (rantiyelere kaynak transferine elverecek kadar) ve yoksullarla mücadele etmek dışında hiç bir kaygı taşımıyor. Durum budur ama retorik farklıdır. Eğer bir siyasi rejimin, ahlakla mücadele etmek gibi bir kaygısı yoksa, açlarla mücadele etmesi kaçınılmazdır. Böylesi bir ortamda, ahlaki çöküntü de "olağan" hale gelir ve küreselleşir. Nitekim böyle oluyor. Çokuluslu şirketler işçileri işten çıkardıkça, borsalarda hisse senetlerinin değerleri yükseliyor... Bundan onbeş yirmi yıl kadar önce, utanç kategorisine bir çok şey şimdilerde birer "başarı" simgesi haline geliyor. Yoksulluk, yoksulun beceriksizliğinin sonucu sayılıyor ve sosyal sisteme hiçbir gönderme yapılmıyor. Öyleyse zengin'in zenginliği de onun "başarısıdır"...

Yeniden kompradorlaşmış devlet hakkında fikir edinmek isteyenlerin 1998 Bütçe Kanunu'na bakmaları yeterli... 1998 bütçesinden eğitime ayrılan pay, 1990 yılında % 18,8'den, 1998 yılında % 11'e geriledi. "Sekiz yıllık temel eğitim reformunun" balkondaki seyirciyi oyalama amacı taşıdığı bu oranlardan görülmüyor mu? Sağlığa ayrılan pay da 1990 yılında %4,7'den, 1998 yılında %2,6'ya gerilemiş durumda... Kültüre ayrılan sembolik düzeyde kalırken, sosyal hizmetlere ayrılan pay da 1990 yılında %1,1'den 1998 yılında %0,4'e geriledi. Rantiyelere de

bütçenin %39,9'u peşkeş çekildi. Yoksullardan alınan vergi, rantiyelere ve "pis savaşa" harcanıyor ve bu kesimlere daha fazla kaynak bulmak için KİT'ler yağmalanıyor, kamu hizmetleri özelleştiriliyor... Bir ülke ki; eğitime, sağlığa, sosyal hizmetlere, kültüre, turizme vb. ayırdığından %15 daha fazlasını, hiçbir şey üretmeyen parazit rantiyelere hediye ediyor!... Elbette insanlar, böyle bir saldırı karşısında sessiz ve tepkisiz kalmayacaktır. Tarihte hep olduğu gibi...

Referanslar:

- 1- Bkz. Jacques Gouverneur, **Kapitalist Ekonominin Temelleri, Çağdaş Kapitalizmin Marksist Ekonomik Tahliline Giriş**, Fikret Başkaya Çev. özellikle ss. 145-173, İmge Kitabevi, Ankara 1997.
- 2- Fikret Başkaya, **Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü**, İmge Kitabevi, Ankara 1994.
- 3- Walden Bello, Dark Victory, The United States, Structural **Adjusment and Global Powerty**, Pluto Press, Londra, 1994. Fikret Başkaya tarafından yapılan çevirisi İmge Kitabevi tarafından yayımlanıyor.
- 3.a- Okuyucu, Azgelişmiş ülkelerde KİT'lerin ortaya çıkışı ile ilgili olarak, Fikret Başkaya, Sömürgecilik, Emperyalizm, Küreselleşme, Öteki

Yayınevi, Ankara, 1997 ve **Akıntıya Karşı Yazılar**, Öteki Yayınevi, 1998, Özelleştirme ile ilgili yazılara bakabilir.

4- Walden Bello, a.g.e.

5- Bkz. Fikret Başkaya, **Borç Krizi Üzerine Bir Deneme**, Birlik Yayınevi, Ankara, 1995.

6- Fikret Başkaya, "Sermayenin Küreselleşmesi veya Neoliberalizmin Vahşeti", **Özgür Üniversite Forumu**, Cilt 1, Sayı 1, Ekim, Kasım, Aralık.

Deli Sevda

Oturmuşum pencere önüne
Güneş vurur candan içeri
Eser bir rüzgar
Dışarıda deli deli
Sen bir deli
Ben bir sevdalı
İkimiz bir araya gelince
Oluruz deli sevdalı
Bizde derler
Özgür düşünene
Hem deli
Hem sevdalı
Ben hem deliyim
Hem sevdalı
Özgürlük için
Deli sevdalıyım
Deli sevdalı

Önder Öztürk

HASTA HAKLARI, SAĞLIK HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE SOSYAL HİZMET

Fatma Tokmak YÜKSEL*

Sosyal hizmet; kişi-toplum etkileşimi sonucunda ortaya çıkan insani gereksinimleri karşılamayı amaçlayan, insan potansiyelini geliştirmek için evrensel boyutu olan ve farklı insani, inançsal ve demokratik idealler ve felsefelerin bileşiminden kaynaklanan bir meslektir (1).

Sağlık alanında hasta hakları kavramı, alan ve karmaşıklık açısından son zamanlarda bir çok değişiklik göstermektedir. Birey olarak hastaların haklarının korunmasına ek olarak, tıbbi bakımı verenler, tıbbi bakım sistemlerinde kişisel özerklik ve gizlilik gibi önemli insani unsurları korumak konusuyula da ilgili olmalıdırlar (2).

Sosyal hizmet mesleği açısından hasta hakları, genel başvuran haklarının sağlık alanına yansımalarıdır. Meslek elemanlarının başvuran hakları konusundaki tutum ve davranışları, mesleğin felsefesinde, ilke ve standartlarında açık olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla mesleğin temel dokusunu oluşturan bu haklar, son derece doğal, günlük bir tutum ve davranış haline dönüşmektedir. Bu durum, en başta hastayla kurulan mesleki ilişkinin niteliği ile kendini göstermektedir. Sosyal Hizmet Uzmanı (SHU)

açısından mesleki ilişkinin temel belirleyenlerinden ikisi "eşitlik" ve "başvuranın bulunduğu yer"dir. Liderlik ve yönlendirme gibi unsurlar varsa da bu, ilişkinin demokratik, dikte ettirmeyen yapısını bozmamakta, başvuranın, SHU'nun katkısıyla kendi sorunu hakkında içgörü kazanmasını sağlamaktadır. SHU, başvurana hazır reçete vermez ve onun için en doğru olan şeyin ne olduğunu bilen kişide değildir. Mesleğin "kendi kaderini tayin" etiği uyarınca mesleki ilişkide, "kendi kendine yardım" ön plana çıkarılarak, kişinin sorun çözme yeteneği geliştirilir.

Tıbbi etikle ilgili olarak politika oluşturma ve karar verme süreçlerinde çeşitli roller üstlenen, hasta ve ailesinin savunucusu veya temsilcisi gibi işlev gören SHU'larının, hak ve etikle ilgili kurumsal ve toplumsal politikaların oluşturulması ve haklarla ilgili konularda toplum eğitiminde önemli görevleri vardır. SHU'ları hasta, aile ve personel arasında iletişim sağlanması, yanlış anlamaların önlenerek hakların ihlalinin engellenmesi için, doğru ve zamanında iletişime girme becerisine sahip meslek elemanları olarak, sağlık kurumlarında karar verme komitelerinde (Hastane Etik Kurulları gibi) yer alırlar. Diğer taraftan riskli tedaviler, organ

transplantasyonu, bakımın sonlandırılması gibi birçok önemli kararda gereksinim duyulan psiko-sosyal veri ve değerlendirme konusunda katkıda bulunurlar. SHU'dan, hastanın ifade etmekte zorlandığı gerçek duygularını anlamak ve yorumlamak için yardım istenir (2).

Sosyal hizmet mesleği açısından, sağlık kurumlarındaki etik açmazların başında, uzmanın, hasta ve ailesinin savunuculuğunu yapmak ile kurumun temsilcisi olmak arasındaki ikilemi gelmektedir. Başvuranların çıkarları ile kurumsal çıkarlar çatıştığında, uzmanın SHU'nun kimin yanında yer alacağı ve nasıl bir mesleki müdahalede bulunacağı konusunda farklı eğilimler söz konusudur. Çünkü başvurandan yana konulan bir tavır, kimi zaman SHU'nun çalışma yaşamını tehdit edici durumları ortaya çıkarabilmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) ve Amerikan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) gibi örgütlerin, meslek etiği ile ilgili yaptıkları ayrıntılı düzenlemeler bile, bu etik açmazları tam olarak aşmayı sağlayamamakta, sosyal hizmetlerin ülke içindeki örgütlenişi, işverenin kim olduğu konusu ve SHU'nun mesleki yaklaşımı bunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Son yıllarda, Sağlık Bakanlığı "Sağlıkta Reform söylemleriyle bir dizi yasa tasarı taslakları hazırlamaktadır. Sağlık, meslek ve

diğer sivil toplum örgütlerinden gelen tepkilere göre yeni biçimler kazanan bu taslakların temeli; sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi mantığına dayanmaktadır. Bu yasa taslakları, toplum sağlığı ve hasta hakları bazında değerlendirildiğinde sosyal hizmet açısından en büyük çelişkinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kimselerin bu hizmetlere ulaşmasında yaşanacak güçlükler olduğu görülmektedir. Yoksulluk ve sonuçları konusunda büyük bir bilgi birikimine ve deneyime sahip meslek elemanları olarak; sağlık hizmetlerini satın alacak güce sahip olmayanlar konusu ciddi kaygı doğurmaktadır. Çünkü herkese eşit, ulaşılabilir bir sağlık hizmeti sunulmasının, ulusal ve uluslararası normlarla ve mesleğin etik kurallarıyla güvence altına alınan temel insan hakkı olarak "yaşama hakkı"nın savunuculuğunu yapması gereken Sosyal Hizmet Uzmanları açısından bu kabul edilebilecek bir yaklaşım değildir. Bu yasa tasarı taslaklarında birinci basamak, sağlık hizmetleri dahi özelleştirilirken, toplum sağlığı ve sosyal hizmetin temel taşı oluşturan toplum katılımı gibi konular, fiilen bu hizmetin verilmesinin mümkün olamayacağı merkezlere verilmekte, hastaneler işletmelere dönüştürülürken hastalarda tipik bir müşteri kimliğine sokulmaktadır. Zaten fiilen özelleşmiş olan sağlık hizmetleri bu yasa taslaklarıyla tamamen özelleşirken, yönetsel

* Sosyal Hizmet Uzmanı, S.B. Ankara Hastanesi, Sosyal Servis

ve mali açıdan özerk olacağı ileri sürülen sağlık işletmeleri, demokratik bir yapılanmaya sahip olmadığı gibi, yönetenlerin atanmasında izlenecek yöntemle siyasi otoritenin iradesi başat hale gelmektedir

Güç koşullar altındaki sosyal hizmet başvurularının, sağlık hizmetlerinden yararlanma olanaklarını ortadan kaldıran sağlık reform yasa hazırlıklarının, sosyal hizmet mesleği açısından getirdiği diğer bir boyut, doğrudan mesleğin kendisiyle ilgilidir. Bu da, sağlığın sosyal boyutunun kolayca gözardı edilebilmesi riski karşısında, iş güvencesinin yokluğu ve buna bağlı olarak hizmetin niteliğine yönelik müdahalelerdir. Bu durum, mesleğin sağlık alanında giderek yok olması ya da işlevsizleştirilmesi tehlikesini doğuracaktır.

Sonuç olarak; "hastanın, hekimini özgürce seçme hakkı" maskesi altında geniş topluluklarının sağlık hizmetlerine ulaşma olanaklarını elinden alan ve sağlığı metalaştıran yaklaşımlar, mesleki açıdan reddedilmelidir.

Yararlanılan Kaynaklar:

- 1- Sosyal Hizmetin Etik Prensipleri ve Standartları, Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları federasyonu (IFSW), Oslo-NORWAY, 1994.
- 2- KNEE S Ruth, Patient Rights, Encyclopedia Of Social Work, 18 Edition, Vol 2, NASW, Silver Spring, Maryla nd, 1987.

SOSYAL HİZMET

**Sosyal Hizmet
Uzmanı**

**Sosyal Hizmet
Dergisini Yaşatmak
İçin Katkıda Bulun...**

SOSYAL HİZMET DEĞERLERİ VE BARİŞ: MESLEKİ BİR SORUMLULUK OLARAK SAVAŞA KARŞI OLMAK

Cla VERCHELDEN

Social Work, C. 3B, No: 6, Kasım 1993.

Çev. Abdullah KARATAY *

Birçok Amerikan askerinin İran Körfezine konuşlandırıldığı ve medyanın çatışma haberleri ile dolup taşıdığı 1990-1991 kış ve sonbaharında, savaş ve savaşın insanlar üzerindeki etkisi ile ilgili gerçeklik, Amerikalılar için çok önemli bir ilgi odağı oldu. Körfez savaşı, birçokları için sadece bu askeri hareket ile ilgili görüşlerimizi değil, genel olarak savaşın anlamını sorgulamaya sevketti bizleri. Sosyal Hizmet Uzmanlarının savaşa dair bireysel bakış açıları, felsefi ve siyasal görüşlerine bağlı olarak büyük değişiklikler göstermektedir. Ancak meslek elemanı olarak biz Sosyal Hizmet Uzmanlarının (SHU) değerlerimizi tanımlayan ve davranışlarımıza yön veren genel bazı ilkeler vardır.

ABD'de Ulusal Sosyal Uzmanları Derneği (National Association of Social Worker - NASW), mesleğin temel değer ve ilkelerini belirlemiştir. (Morales & Sheafor, 1992). *Etik İlkeler (Code of Ethics)* mesleki davranışta uyulacak kurallar haline dönüştürülmüş olan bu değerleri ifade eder (NASW, 1990). Bu makalede, sosyal hizmet

değerleri ile savaş karşıtlığı arasındaki mantıki bağ gösterilmektedir. Eğer SHU'ları, mesleki anlamda yaptırım olan değer ve etik kurallarına göre hareket ederlerse, aktif barış taraftarı noktasında bulunduğumuz söylenebilir.

Barışçılığın sosyal hizmetin doğal bir üyesi olduğu fikri yeni değil. Sosyal Hizmetin öncülerinden Jane Addams aktif bir barış taraftarıydı: "Toplumsal sorunları çözmenin tüketici ve etkisiz bir yolu olarak, savaşa pragmatik temelde karşı çıkıyordu" (Lasch, 1965, s. 218). Sosyal hizmetler için acil ihtiyaç duyulan paranın, savaşta kullanılan silahlar için kullanılmaması gerektiği konusunda tavrı kesindi (Levine, 1971).

Sosyal adalet, sosyal hizmet mesleği için merkezi bir konumdur. Savaş ve barış sorunları sosyal adaletle ilgili konularla yakından ilişkilidir. SHU'ları ve nükleer tehditle ilgili çalışmada Rice ve Mary (1989), Van Soest ve Johnston tarafından 1988 yılında yapılmış ve sosyal hizmet okulunun ülke içi politikalar ve militarizm üzerine görüşlerini içeren bir çalışmayı anmışlar.

* Sosyal Hizmet Uzmanı- İstanbul

Araştırmacılar, SHU'larının, henüz bireysel ve ailevi şiddet biçimleri, sosyal adaletsizlik ve nükleer tehdit arasındaki bağlantıyı kavrayamadıklarını ileri sürmektedirler. Yaptıkları çalışmalar onları, barış ve sosyal adaletin birlikte gelişmesi gerektiği noktasına getirmiş.

Barışçılığın (Pacifism) Tanımı :

İnsanlar birçok konuda barışsever görüşler dile getirirler, aşağıdaki tanım ise barışçı perspektifin temel çerçevesini gösteriyor; Barışseverlik "tüm savaş ve silahlı çatışmalara karşı olma, ulusal ve uluslararası ihtilafların zor ya da savaşla değil barışçıl yollarla çözülmesi gerektiği inancıdır" (Webster's New Twentieth Century Dictionary, 1983, s. 128883). Barışsever, bu nedenle savaşa karşı çıkar ve barışçıl çözümü destekler. Daha iyi anlayabilmek için barışseverliği (pacifism), pasifizm (passifism) ve savaş taraftarlığı (warism) ile karşılaştırmak yararlı olacaktır.

Barışseverliği pasifizmle aynı tutan genel bir yanlış kanı var; buna göre barışsever pasif olandır. Bu, şikayetçi olup sessiz kalma ve karşı karşıya gelindiğinde sineye çekme tavrı anlamına gelmektedir. Bazı barışseverler pasif kişiler olabilirler; ancak çoğunluğu, çatışmayı çözecek araçlar olarak, savaşın şiddetine karşı alternatifler bulmaya, yapıcı bir şekilde çalışan aktivistlerdir (Cady, 1989).

Cady (1989) barışçılığı tanımlarken, onu, ABD dahil batılı ülkelerin çoğunda hakim görüş olduğunu savunduğu "savaşçılık"la karşılaştırmaktadır. "Savaşçılık, savaşın hem moral açıdan ilke olarak haklı gösterilebileceği, hem de birçok kez moral açıdan gerçekte savunulduğu görüşüdür" (s. 4). Militarizm, ulusal hükümetin savaş yanlısı bakış açısının kendisidir. Bu, "güçlü silahlı kuvvetler ve bunları kullanmaya hazır ve istekli olma; yani saldırgan hazırlık siyasetinin idamesi"ni kapsar (Webster's, 1983, s. 1141). Savaş yanlısı perspektifte savaş, ahlaki açıdan kabul edilebilir görülmekte ve bunun alternatifleri ancak militer tercihten kesin olarak daha üstün avantaj vaadinde bulunuyorsa kabul edilmektedir. Barışseverlik, doğası gereği insani normlara uygun olmadığı ve herkesin çatışmalara barışçıl çözümler bulmaya çalışması ve bulması ya da yaratması ve savaşa karşı alternatif girişimlerde bulunması gerektiği bakış açısıdır.

Barışseverlik ve Sosyal Hizmet Değerleri:

Morales ve Sheafor (1992) NASW tarafından kabul edilen ve ABD'deki SHU'larının uyması gereken temel değerleri sıralamışlar. Takip eden alıntılar, yapılan tartışmayla ilgilidir. "Toplum içinde bireye öncelik verilmesi taahhüt edilmiştir. (s. 224), "birey ve grupsal farklılıklara saygı ve değer verilmesi" (s. 225), "toplumda

yaşayan herkesin sosyal adalet ve ekonomik, fiziksel ve ruh sağlığının sağlanması" (s. 225) ve "güçlülere rağmen müracaatçıdan yana çalışmaları sürdürmekte istekli olmak" (s. 227), SHU'larının savaşa karşı olması inancı, bu değerlerce desteklenmektedir. Bu ifadeler sosyal hizmet değerlerini birey, grup ve toplumsal perspektiften yansıtmaktadır ve çalışmalarımızda engellerle karşılaşabileceğimiz gerçeğine rağmen geri adım atmamakla bizi yükümlü kılar.

Bireyin Öncelikli Önemi:

Bireyi tartıştığımızda, bu tanımın kimleri kapsaması gerektiğine karar vermeliyiz. NASW'nin, Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of Social Workers - IFSW) üyeliği yoluyla ABD'li meslek elemanları, IFSW etik davranış ilkelerinde ifade edildiği gibi global bir perspektif kazanmıştır (IFSW; 1988). Uluslararası sosyal hizmet mesleki değerleri, etik ilkelerin giriş bölümünde özetlenmiştir:

Sosyal hizmet, demokratik düşünce ve insancıl ideallerden kaynaklanmış ve birey toplum çatışmasından doğan insan ihtiyaçlarını karşılayan ve insan potansiyelini geliştiren evrensel uygulamalara sahiptir. Sosyal Hizmet Uzmanları kendilerini, insanın kendini geliştirmesi ve refahı için hizmet etmeye adanmıştır

(Alexsandr, Morales & Sheafor, s. 122).

Savaş kurumu, bu ideallerin doğrudan tersine eylemler serimler. Körfez Savaşında binlerce Iraklı'nın ölümü ve ülkenin harabeye dönmesi henüz belleklerimizde taze olan olaylardır. Bu kısa süreli savaşta binlerce sivilin yanında 25.000 ile 50.000 arasında Irak askeri öldürüldü (Cushman, 1991). Bir Harvard Çalışma Grubu raporuna göre (OUT NOW, 1991); ABD ve ittifak Ülkelerinin bombalanması sonucu, Irak elektrik şebekesinin imha edilmesi, halk sağlığında tam bir yıkım yaratmıştır. Grubun çalışmalarında, bugün, beş yaşın altındaki çocuk ölüm oranlarının Körfez Savaşı öncesine göre %380 daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma Grubu üyelerinin hastane ziyaretlerinde, sağlık çalışanlarının karşılaştıkları en önemli sorunların, çocuk ve bebeklerde beslenme yetersizliği olduğu anlaşılmış. Ağustos 1990'dan sonra bebek tedavi maliyetleri ("Health and Welfare in Iraq", 1991); % 2.000-3.000 arttı, yiyecek fiyatları ise % 1.500-2.000 yükseldi. Fiziksel etkilere ek olarak çocuklar duygusal travmalara maruz bırakıldılar.

İki uzman çocuk psikologunun ilkökul çağındaki 214 Iraklı çocukla yaptıkları yüz yüze görüşme sonucunda hazırlanan raporla, bu alanda 15 yaşlarında beklenmeyen anksiyete, stres ve patolojik davranışlar ortaya çıkarılmıştır.

Görüşülen çocukların üçte ikisi, örneğin, büyüyüp yetişkin olabileceklerine inanmıyor. ("Health and Welfare in Iraq" 1991, s. 8). İnanılması güç bu insani acı ve kayıpları, bireyin öncelikli önemli olduğu bir perspektiften açıklamak mümkün değildir.

Farklılıklara Değer verme ve Saygı Duyma:

Jane Addams'a göre bütün insanların ortak değerleri vardır ve bu değerlerin savaşı sona erdirmeye potansiyeli hakkında iyimserdir. "Tüm toplumsal çatışmalarda olduğu gibi savaş da O'na göre insanların birbirlerini yanlış anlamaları sonucudur. Belli bir ulusa mensup halk, diğer bir ulusun halkıyla temel benzerlikleri ve ortak çıkarlarının farkında değildir. Bunu farkına vardıklarında savaşlar sona erecektir." (Levine, 1971, s. 200). Ölümünden sonra gelişen bunca savaş ve 55 yıllık sürecin sonunda oluşan duruma bakıldığında bu iyimser tahminin henüz gerçeklikten uzak olduğu çok açıktır. Sosyal hizmet için yeni açılımlarla ilgili değerlendirmelerinde Rice ve Mary (1989), çatışmaları önleyen bir kurum olarak, savaşçılığı sona erdirmeye çalışmaları üzerinde odaklanan, gönüllü ve kar amacı gütmeyen bir kurum olan Beyond War (Savaşın Ötesi)'ni anlatmaktadır. Bu örgütün üyeleri, birey ve grup farklılıklarına saygı yokluğunun çok ciddi sonuçlar ortaya çıkardığına inanıyorlar.

Toplumsal Tümenin İyiliği ve Sosyal Adaletle Bağlılık:

SHU'ları, sosyal adaletin gereklerini yerine getirmeye çalıştığında, toplumsal düzeyde değişiklikler yapılması gibi gözle görülür gereklerini ağır yüküyle yüz yüze geliyorlar. Cady'e göre (1989) bu durum tam da barış hareketinin gündeminde olan şeydir. "İrkçilik ve cinsiyetçiliğe muhalif olanlar, beyaz ırktan olmayanlar ve kadınlar üzerindeki baskıyı dile getirdikleri gibi, savaş karşıtları da savaşın yanlışlığı sonucuna varmakta ve buna bağlı olarak da, toplumda köklü değişiklikler yapılması gereğini dile getirmektedirler." (s. 11).

Sosyal adaletle bağlılığımız kabul edildiğinde, etik ilkeler, SHU'larına, bütün bireylerin ihtiyaç duydukları kaynak, hizmet ve fırsatlara ulaşmalarını sağlayacak şekilde hareket etme sorumluluğunu yükler (NASW, 1990, s. 9). Küresel bakış açısından bakıldığında, hepimiz, toplumun doğasına uygun bir çevrenin yaratılması yönünde yükümlüyük. Renner (1989), sosyal adaleti, uluslararası savaşçılıkla ilişkisiyle değerlendirmişti: "Silahlar, insani kalkınma için temel ihtiyaçlar karşısında önceliği aldığı anda, halk güvenliğinde değildir. Halihazır uluslararası öncelikler, temel insani ihtiyaçları karşılamak için gerekli kıt kaynakları yok etmektedir" (s. 20). Temel insani ihtiyaçları karşılanmamış insanlar

varolduğu sürece, SHU'nın, politikalarda (bu yönde) değişiklikleri savunma sorumluluğu ve bu adaletsizliğe katkısı olan pratikler ve kurumlara karşı aktif olarak çalışma gibi ciddi bir görevi vardır.

ABD'nin federal vergilerden topladığı dolarları harcama yolu, Renner'in (1989) işaret ettiği önceliklerin bir göstereimidir. Ulusal bütçenin, askeri alandan, diğer öncelikler için sosyal çevrenin iyileştirilmesi amacıyla nasıl yeniden yönlendirileceği hakkında ayrıntılı bir açıklama bu makalenin boyutunu aşar. (daha çok bilgi için bkz. Anderson, Bischock & Oden, 1991). Yine de sosyal adalet için çalışan herkes, artan militarizme doğru giden yönelişle ilgili uğraş içinde olmalıdır. The National Jobs with Peace Campaign'e (Barış Kampanyasında Ulusal Meslekler) (1991) göre; federal verginin her dolarının 50 senti, askeri amaçla harcanmakta (bu oranda ordunun devlet borçları içindeki payı, dış askeri yardımlar ve NASA'nın savunma payı içerilmektedir) (The National Aeronautics and Space Administration), bunun karşısında eğitime sadece 3 sent, beslenmeye 2 sent harcanmakta, çevre için 2, konut, istihdam ve sosyal hizmetlere ise birer sent ayrılmaktadır. Körfez Savaşının günlük maliyeti, savunma uzmanlarınca, bir milyar dolar olarak hesaplanmıştır. (NJWPC, 1991 c).

Bu bilgiler, ulusal bütçenin militarist ağırlıklı düzenlenmesi ve ordunun savaşa hazırlanması için yapılan harcamaların devasa maliyetini göstermektedir. Sosyal hizmet bakış açısından bakıldığında bu, toplum için kabul edilemez bir durumdur ve ulusal devletin önceliklerini değiştirmesi için harekete geçmemiz gerekmektedir.

Ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlikler sorunu da, militarizm kadar, sosyal adalet tartışmasıyla ilişkili konulardır:

Öğrencilere yapılan yardım ve meslek edindirme programlarında son dönemlerde yapılan kısıntılarla birlikte, meslek edinme ve üniversite eğitimi imkanı kazanmanın kendileri için tek seçenek olan orduya gönüllü yazılan Afrika kökenli Amerikalıların, ordudaki zaten yüksek olan sayıları gittikçe artmaktadır. Savaş, büyük oranda kaynağın ülke içi programlarda kullanılmasını engelledikçe, sonuç olarak; Afrika kökenli Amerikalılar arasında sayısız çatışmalar ortaya çıkıyor. Körfez Savaşında 60-100 milyar dolar harcadığı bir zamanda Başkan, şu alanlarda daha çok kesinti yapılması talebini dile getirmiştir: Öğrenci Kredileri, Yetişkinlerin Eğitimi, Mesleki Eğitim, Karşılıksız Anne ve Çocuk Sağlığı Yardımları, Tıbbi Bakım (yaşlılar için), Kamu Konutları, Kira Yardımı, Düşük Gelirlilere Enerji Yardımı ve Gençlere Meslek Edindirme Programları (NJWPC, 1991, s. 1).

Afrika kökenli Amerikalıların ABD nüfusu içindeki oranları % 12 olmasına rağmen, Körfez Savaşında kara birliklerini % 30'u ve toplam kadın askerlerin % 50'sini oluşturuyorlardı. Diğer yandan, 2. Dünya Savaşından bu yana ABD'nin bütün askeri hareketleri, Üçüncü Dünya Ülkelerine karşı yapılmıştır. Bu nedenle, Afrika kökenli Amerikalılar ve diğer renkli derili halktan askerler; Vietnamlar, El Salvador, Panama, Grenada ve Orta Doğu gibi başka yerlerde, başka renkli derili (yerli) halklara karşı savaşmak ve öldürmek zorunda bırakılmıştır (NJWPC, 1991 a).

Zorluklara Karşı Direnme:

Etik ilkeler, SHU'larının, "toplumsal koşulların düzeltilmesi ve sosyal adaletin sağlanması için politikalarda ve yasal mevzuatta değişiklikleri savunmasını" öngörür (NASW, 1990, s. 9). Eğer bu tür savunuculuğa barışçı bir perspektifle yaklaşıp, çıkacak engellere karşı duracaksa, cesaret örneği olarak Jane Addams'tan yararlanabiliriz. Orta-yol (the middle - of - the - road) tavrını tanımladıktan sonra, alışılmış olduğu üzere politika ve sosyal reform alanını seçmişti. 1. Dünya Savaşı süresince ki tavrını da şöyle açıklıyordu: "Barışçı tavrın ne olduğunu açıklayabilmek için, muhtemelen en azından bir bölümümüzün açık tavır almaya zorlanması gerektiğine zaman içinde ikna olmuştum." (Lasch 1965, s. 233). Savaş süresince sözlü olarak

ifade ettiği barışçı tutumu, kamuoyunda muhalif bulundu ve çokça istismar edildi; fakat o, savaşın yapıcı yanından çok yıkıcı olduğuna dair görüşlerinden dönmedi (Quam, 1987). Savaş süresince kendisi ve diğer barış yanlılarının dışlanmasıyla ağırlaşan etkisini şöyle yazmıştı: "Barışsever; savaş zamanında kararlarının, yakın arkadaşlarınınca desteklenmesi gibi doğal isteklerin vereceği hazdan tamam ile mahrumdur" (Addams, 1990, s. 303). İnsan neslinin, halkın, "yeni imkanlara inancı ve onları savunacak cesareti" olmasına dayalı kesin fikrinden dolayı, Jane Addams, ısrarcıydı (Lasch, 1965, s. 245).

Mesleki Davranışın Etkileri:

Eğer SHU'ları Jane Addams'ın barışçı bayrağını yükseltip onun görüşlerini devam ettirecekse, bu durum, mesleki davranışlarımız için ne anlam ifade edecektir? Bu durumda sosyal hizmet teknikleri (skills), özellikle savunma (advocacy), yetki verme (empowerment) ve çatışma çözme (conflict resolution) uygulamaya konabilir. Savaş yandaşlığı ile ilgili yargıları yüksek sesle sorgulanmada, böyle sorgulamalar eleştirilere hedef olarsa da (böyle olacağı hemen hemen kesindir) karalı olmalıyız. Early - Adams, Wallinga, Skeen ve Pagio (1990) nükleer çağda yaşanan güçlüklerle ilgili makalelerinde; insanlara, güçsüzlük duygularıyla baş etmede

yardım ve onları nükleer silahlanma sorunda aktif tavır takınmaya yönlendirmek için, güçlendirme (empowerment) stratejilerini kullanma önerilmektedir. Bu yaklaşım, genel olarak savaş yanlılığı sorununa da, aynı şekilde uygulanabilir.

Eğitim ve Siyasal Eylem Grupları:

SHU'ları; kamuoyunu ve yasa koyucuları, militarizmin ve insan ihtiyaçlarını karşılayan kaynakların elde edilebilmesi konusundaki olumsuz etkileri hakkında eğiten örgütlenmelerde, aktif olabilirler. Bu örgütlenmeler çoğunlukla; barış, çevre, emek, konut, açlık ve sosyal adalet için mücadele eden insanların ittifaklarıdır. Toplum (community) ve eyalet (state) sosyal hizmetlerindeki ihtiyaçları, federal bütçe öncelikleriyle bağıntılandırmak yerel düzeyde yararlı bir strateji olacaktır. Bir toplum veya eyalette, bireylerin ödediği vergi geliri oranı hesaplandıktan sonra, çeşitli federal programlara harcanan oran belirlenebilir. Bu yolla her vergi mükellefi, örneğin savunma, konut, eğitim sağlık ve beslenmeye kaç dolar katkısı olduğunu görebilecektir.

Federal bütçenin öncelikleri konusunda The National Jobs with Peace Campaign'den bilgi edinilebilir. Bu kampanyada bir ittifak çalışması şu yöndedir: (1) Askeri bütçeyi yarıya indirmek, (2) bu parayı insani çevreyle ilgili ihtiyaç ve hakları karşılayacak

programların desteklenmesinde kullanmak ve (3) herkesin makul bir ücret aldığı istihdamı hedefleyen, askeri olmayan, üretime dayalı bir ekonomi yaratmak için ekonomik dönüşümü desteklemek (NJWPC, 1991, b, s. 1). SHU'ları, yerel grupları, bu ittifaklara girmeye teşvik edebilirler.

SHU'ları, bütçe öncelikleriyle ilgili politika belirleyicilerini etkilemek için, NASW içinde çalışabilirler. Social Workers for Peace and Justice (SWP) (Barış ve Adalet için Sosyal Hizmet Uzmanları), NASW'nin "askeri silahlanma sistemleri için yapılan harcamaların önüne geçmeye çalışmak ve bunları sosyal refah alanında harcamayı sağlamak, uluslararası ihtilafların şiddeti reddeden çözümlerini desteklemek ve barışı esas alan bir ekonomik dönüşümü geliştirmeye yardımcı olmak üzere örgütlenmiş" bir programdır (NASW, 1993).

SWPJ'nin Barış Komisyonuna (Peace Network) katılarak, SHU'ları barış ve adalet konularında NASW'nin doğrultusuna girmiş olacaklar. Üyeler, sosyal hizmet uygulamaları ve barışla ilgili gelişmeler hakkında Peace Network News (Barış Komisyonundan Haberler) kanalıyla haberdar ediliyor.

Bunlara ek olarak, NASW, "the Government Relations Advocacy Network"ü sosyal hizmetin yönetimle her düzeyde ortaya çıkan

sorunlarını çözümlemede lobi yapma faaliyetlerini kolaylaştırmak için kurmuştur.

Seçmenlerin Seçmen Kütüğüne Kaydı ve Sandık Başına Gitmesi :

Federal bütçe öncelikleri ve alternatifleri konusunda, kamuoyunu ve tek tek bireyleri eğitmek, sosyal değişmeyi gerçekleştirmenin sadece ilk adımıdır. Sandık başında halkın bu yeni bilinçle hareket ettiğini görmek çok önemlidir. Seçmenlerin kütüğe kaydedilmesi kampanyası, eğitim sürecini sürdürme ve halkı oy kullanmaya yönlendirmenin etkili bir yoludur. Kimi gruplar, seçmenlerin seçim bölgelerine nakli için, seçim günü, organizasyonlar yapabilirler.

Sorunlu Yatırım ve Harcama :

Birey ve gruplar, birikim ve emeklilik paralarını, askeri amaçlı üretim yapmayan şirketlere yatırmayı tercih edebilirler. SHU'ları, emeklilik paralarının yatırımı için "sosyal tercihlili" hesaplar açılması yönünde, işverenlere karşı savunucu rolünü üstlenebilirler. Örneğin SHU'ları, belli başlı şirket faaliyetleri ve askeri alan ile nükleer enerjiye dayalı gelirlerin nerelere harcanması gerektiği konusundaki kararlar hakkında eğitim alabilirler. Ekonomik Öncelikler Konseyi (The Council on Economic Priorities, 1989) barış sorunuyla ilgili olanlar dahil yüzlerce ürünü listeleyen ve muhtelif ölçütlere göre satış yapan

şirketlerin dökümünü yapan "Daha İyi Bir Dünya İçin Alışveriş" (Shopping for a Better World) raporunu yayınladı.

SHU'ları olarak mesleki pratiğimizde, bireyler arası mikro olaylardan ulusal bütçe önceliklerin deli makro olaylar kadar, insanlar arasındaki ihtilafların çözülmesinde şiddete karşı alternatifler geliştirmeye devam etmeliyiz. Jane Addams adaletsizliğin giderilmesinde, halkın diğer yöntemleri bilmediğinden şiddeti kullandığına inanıyordu (Farrel, 1967). Cady'e (1989) göre ise, büyük ölçekli toplumsal çatışmaları başka şekilde anlamak hiçbir şekilde aklımıza gelmiyor, çünkü toplumun çoğunluğu savaşı ahlaken kabul edilebilir addediyor. Sosyal etkileşim ve çatışma çözme konusundaki deneyimimizle SHU'larının, barışçıl alternatifler yaratılması sürecinde, önemli bir katkıya sahip oldukları açıktır.

23 Haziran 1992

Addams, J. (1960) *Jane Addams: A Centennial reader*. New York: Macmillan.

Alexander, A. (1975). *An International Code of ethics for the professional social worker* (fotokopi). Washington, DC: National Association of Social Workers.

Anderson, M. Bischak, G. & Oden, M. (1991). *Converting the American economy: The effects of an alternative security policy*. Lansing, MI: Employment Research Association.

Cady, D.L. (1989). *From warism to pacifism: A Moral continuum*. Temple Univ. Press.

Council of Economic Priorities (1989) *Shopping for a better world*. New York: Author.

Cushman, J.N. Jr. (1991, March 1). *Military experts see a death toll of 25,000 to 50,000 Iraqi troops*. New York Times, s. 1, 11.

Early - Adams, P., Wallinga, C., Skeen, P., & Paguio, L. (199). *Coping in nuclear age: The practitioner's role*. Families in Society, 71, 558-562.

Farrel, J.C. (1967). *Beloved Lady: A history of Jane Addams on reform and peace*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Health and Welfare in Iraq. (1991, November) War Watch Weekly, No 2 - 8.

International Federation of Social Workers. (1988). *International code of ethics for the professional social worker*. Oslo, Sweden: Author.

Lasch, C. (ed). (1965) *The social thought of Jane Addams*. Indianapolis: Bobbs - Merriels.

Levine, D. (1971). *Jane Addams and liberal tradition*. Madison: State Historical Society of Wisconsin.

Morales, A., & Shefor, B. W. (1992), *Social work: A profession of many faces* (6. Baskı). Boston: Allyn & Bacon.

National Association of Social Workers. (1990). *Code of ethics*. Silver Spring, MD: Author.

National Association of Social Workers. (1993). *Social Workers for peace and justice*. Washington, DC; author.

National Jobs with Peace Campaign. (1991 a) *African Americans and the Persian Gulf War*. Boston: Author.

National Jobs with Peace Campaign. (1991 b). *Call to action on a common agenda*. Boston.

National Jobs with Peace Campaign (1991 c). *The Gulf War: Impact report no: 1*. Boston.

National Jobs with Peace Campaign (1991 d). *The Gulf War: Impact report no: 2*. Boston.

National Jobs with Peace Campaign (1991 e). *Military spending and your federal tax dollar*.

AUT NOW. (1991) Harvard study team report: Public health in Iraq after the Gulf War. Santa Cruz, CA Author.

Pierce, D. (1984). *Policy for the social work practitioner*. New York. Longman.

Quam, J.K. (1984). Jane Addams. In A Minihan, *Encyclopedia of social work* (18. Baskı, 2. Cilt, s. 913 - 914). Silver Spring, MD: National Association of Social Workers.

Renner, M. (1989, Temmuz). *The drain of a permanent economy, USA Today Magazine*, s. 19 - 21.

Rice, S., & Mary, N. (1989). *Beyond War: A new perspective for social work*. Social Work, 34.

Van Soest, D., & Johnston, N. (1988, Mart) *Integrating peace and justice into social work education*, Atlanta.

Webster's New Twentieth - Century Dictionary (ikinci baskı). (1983) New York: Simon & Schuster.

Kaynak: SOCIAL WORK, CILT 38, NO: 6 KASIM 1993.

SOSYAL HİZMET UZMANLARININ EĞİTİMİNDE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ

Neşe Şahin *

İnsan haklarının güvence altına alınması ve insan haklarına dayalı bir toplumsal düzenin yaratılmasında, insan türünün birer üyesi olarak her birimize ve özellikle bazı meslek gruplarına mensup kişilere özel görevler düşmektedir. Sosyal hizmet uzmanlığı da bu meslek gruplarındandır.

Sosyal hizmetler, "bireylerin gelişmelerine ve toplumun değişen koşullarına uyum sağlamalarına yardımcı olmak, kişilerin refahını sağlamak ve sosyal değişmeyi etkilemek, bireyin sosyal işlevselliğini engelleyen tikanıklıkları açmak, birey toplum etkileşimini güçlendirmek, sosyal bilinci geliştirmek, insan haklarını güvence altına almak, toplumsal refah ve kaynakların dağılımını dengelemek"¹ olarak anlaşılmaktadır.

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Association of Social Work-IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of Social Workers-IFSW) tarafından hazır-

lanan ve BM İnsan Hakları Merkezi tarafından yayınlanan İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler (Human Rights and Social Work) adlı kılavuzda "sosyal hizmet nedir?" sorusu şöyle yanıtlanmıştır: "Sosyal hizmetler, çeşitli insani ve demokratik ideallerden kaynaklanarak ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet uygulaması, başlangıcından beri, insani ihtiyaçları karşılamak ve insan potansiyellerini ve kaynaklarını geliştirmek üzerine odaklanmıştır. Sosyal hizmet, amacı, hem bireysel gelişim hem de genel olarak toplumda sosyal değişimler yaratmak olan bir meslektir. Profesyonel sosyal hizmet uzmanları [kendilerini]: insanların kendilerini gerçekleştirmelerine ve refaha hizmet etmeye; insan ve toplum davranışlarıyla ilgili bilimsel bilgiyi geliştirmeye ve mesleki olarak kullanmaya; bireysel, grupsal, uluslararası istek ve ihtiyaçları karşılamak için kaynakların geliştirilmesine ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesine adanmışlardır".²

Sosyal hizmetlerin uygulayıcıları olan/olacak sosyal hizmet uzmanlarının insan haklarının bilgisine sahip olmaları ve mesleki uygulamalarında, insan haklarının

gerektirdikleriyle eylemde bulunmaları mesleklerinin, a)odağında insan olması ve b)amaçlarından birinin insan haklarını güvence altına alınmasına ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak olması nedenleriyle şarttır. Bu konuda herkesin görüş birliğinde olacağı açıktır. Önemli olan, bunun ne tür bir insan hakları bilgisi olacağı ve ne tür bir insan hakları eğitimiyle sağlanabileceğidir.

Bu çalışmada, odağı insan olan sosyal hizmetlerin uygulayıcıları, sosyal hizmet uzmanlarının eğitimi "ne tür bir insan hakları eğitimi yapılmalı?" sorusu Kuçuradi'nin insan hakları görüşü çerçevesinde yanıtlanmaya çalışılacaktır. Kuçuradi, insan hakları temellendirmesini insanın değerinden bilgisinden hareketle içeriklendirmektedir. Bu temellendirme sosyal hizmetler alanının ve sosyal hizmet uzmanlarının çalışma ilkelerinin insan haklarıyla bağlantısının daha net görülmesini sağlayabilir.

Kuçuradi'nin İnsan Hakları Görüşü ve Sınıflandırması

Kuçuradi'ye göre, insan değerli bir varlıktır ve bu nedenle insan hakları olarak adlandırılan bazı haklara sahiptir. Kişi açısından bakıldığında, tür olarak insanın sahip olduğu olanakların - ki bu olanakların bilgisini tarihteki insan başarılarına bakarak edinebiliyoruz-gerçekleşebilirliğinin koşullarının bilgisi insan haklarını oluşturur.

Kuçuradi, 'insanın değeri'nden, diğer canlılar arasındaki özel yerini anlar. "İnsana bu özel yeri sağlayan, onun özelliklerinin bütünüdür, onu diğer canlılardan ayıran olanaklarıdır. Bu olanaklar, insana özgü etkinlikler ve ürünleri olarak görünür. Bu özellikler ise, insanın diğer canlılarla ortaklaşa taşıdığı özelliklere ek özelliklerdir. İşte bu özellikler ya da olanaklar 'insanın değeri'ni ya da 'onuru'nu oluşturur. Böylece, insanın bu yapısal özelliklerini korumak, yani kişilerde insanın olanaklarını geliştirmek, insan türünün davası, insan olan herkesin ödevi oluyor. Diğer yandan, bu türün üyesi olan her tekin hakkı oluyor: bu olanakların gerçekleştirilmesi onun için de sağlanmalı".³

"Bu yalnızca insana özgü olanakları kişilerde koruma istemleri, temel insan haklarını oluşturuyor. Bu olanakların her kişide korunmasını istemek, insanın değerini -varlıktaki yerini-, kendi değerimizi korumayı istemek oluyor. Bu da, kişileri sırf insan oldukları için korumayı istemek demek oluyor".⁴

Kuçuradi'nin insan hakları temellendirmesinde, değer bilgisi ve değerlendirme problemi önemlidir.

Kuçuradi, insanın neden

¹ Sema Kut, Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri, Ankara, 1988, Sevinç Matbaası, s.3.

* Sosyal Hizmet Uzmanı-İnsan Hakları Derneği

² İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet, BM İnsan Hakları Merkezi-Cenevre, Mesleki Eğitim Dizisi No:1. (Baskı aşamasındaki Türkçe çevirisinden yararlanılmıştır.)

³ Ioanna Kuçuradi, Felsefe ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1996, s.49.

⁴ Agy., s.49.

değerli bir varlık olduğu sorusunu yanıtlamaya geçmeden önce "değer nedir?" sorusunun yanıtlanması gerektiğini vurgular. Çünkü genellikle 'değer'in subjektif olduğu ileri sürülmekte ve buna dayanılarak da değerlendirmesi yapılan şeyin değerinin, dolayısıyla insanın değerinin, değerlendirene göreli olduğu iddia edilmektedir. Değer gerçekten de göreli midir? Bu sorunun yanıtlanması, temelini insanın değerinde bulan insan hakları için büyük önem taşımaktadır. Eğer öne sürüldüğü gibi değer gerçekten göreliyse, o zaman evrensel olduğu iddia edilen insan haklarından söz etmek mümkün olmayacaktır.⁵

Kuçuradi, değerlerin -ileri sürüldüğü gibi- subjektif ve değerlendirme etkinliğinin göreli olmadığı -kişiden-kışıye, toplumdan-topluma değişmediği-; değerlendirme etkinliğinin uygun tarzda gerçekleştirildiğinde, bizi değerlendirilmesi yapılanın değerinin bilgisine -onun taşıdığı değer- götürebileceğini söyler.

Kuçuradi'ye göre, değer in subjektif görülmesinin temelinde iki neden bulunur. Bunlardan biri 'değer'le 'değerler' arasında ayırım yapılmaması, diğeri ise insanın en temel özelliklerinden biri olan değerlendirme etkinliğinin farklı

kişilerce farklı tarzlarda gerçekleştirilmesidir. Buna göre, yaşamda üç farklı değerlendirme tarzı ile karşılaşılmaktadır.

Aynı şey -bir kişi, bir olay, bir durum, bir sanat eseri vb- farklı kişilerce, farklı toplumlarca ve farklı dönemlerde farklı değerlendirilmekte; bazen aynı şey kimilerince değerli, kimilerince değersiz diye nitelendirilmektedir. Kuçuradi aynı şeyin kimilerine değerli, kimilerince değersiz nitelendirilmesinin temelinde üç farklı değerlendirme tarzının bulunduğunu söyleyerek bunları 'değer atfetme', 'değer biçme' ve 'doğru değerlendirme' olarak adlandırır.⁶

'Değer atfetme'de "kendisine değer atfedilen şey, değer atfedenle olan özel ve dolaylı bir ilgisi yüzünden "değerli" görülmektedir".⁷ "...değerlendirilene değerlendirilen tarafından, aralarındaki özel ilişkiden dolayı atfedilen değer, hep olumlu bir anlam taşır. Bir şeye şu veya bu nedenle değer atfettiğimde, o yalnız benim için değerlidir".⁸

'Değer biçme', "değerlendirilmesi söz konusu olan şeyin kendi değerini göstermek değil de, geçerli ilkeler, kurallar, normlar, standartlar, modalar, ölçüler bakımından -bunların "açı"sından, bunlara göre-onu nitelemek"tir".⁹

⁶ Agy., s.16.

⁷ Ioanna Kuçuradi, **İnsan ve Değerleri**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1998, s.30.

⁸ Agy., s.27.

⁹ Agy., s. 28.

Doğru değerlendirme "değerlendirmesi yapılan şeyin yapısı özelliği olan değerini görmek, yani-onu anlamak ve kendi alanındaki yerini bulmaktır".¹⁰

Değerlendirme, bir olayın, bir durumun, bir insanın, bir sanat eserinin vb. değerlendirmesi olabilir. Doğru değerlendirme, değerlendirilmesi yapılan şeyin "...bir bütün olarak ve olanaklı olduğu ölçüde çok yanıyla kavranmasına, onun bir bütün olarak özelliğinin kavranmasına bağlıdır".¹¹

Bu değerlendirme tarzlarından değer atfetme de değer biçme de bizi değerlendirilmesi yapılan şeyin değerinin bilgisine -onun taşıdığı değer- götürmez. Çünkü, değer atfetmede, değerlendirilenle kurulan özel ilgiye, değer biçmede ise, geçerlilikte olan normlar, kurallar, standartlar, modalar, ilkelere göre değerlendirme yapılır. Bir şeyin değerinin bilgisi ancak doğru değerlendirmeyeyle ortaya konabilir.

Kuçuradi insan haklarını, etik ilkeler olarak insan hakları ve hukukun türetileceği temel öncüller olarak insan hakları ilkeleri biçiminde ele alır. İnsan hakları kişi açısından bakıldığında: muamele ilkeleridirler ve insanların nasıl muamele görmeleri ve başkalarına

nasıl muamele etmeleri gerektiğini dile getirirler. Devlet açısından bakıldığında ise: insan hakları, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesine ilişkin ilkeler yani hukukun türetileceği temel öncüllerdir.

Kuçuradi genel olarak hakları, taşıyıcılarına göre iki başlık altında ele alır: kişi hakları ve grup hakları.

Grup hakları, uluslararası belgelerde kollektif haklar ya da halkların hakları olarak da karşımıza çıkar.

"Kişi hakları iki ana hak kategorisinden oluşur: kişinin temel haklarından (yani her insanın sırf insan olduğu için sahip olduğu haklardan) ve yurttaşlık haklarından (yani kişinin bir devletin yurttaşı olmasından dolayı, belirli bir devlet tarafından kişiye tanınan ekonomik, sosyal, siyasal haklardan) oluşur".¹²

"Bu temel haklardan bir kısmı, kişinin insan olanaklarını gerçekleştirmesiyle doğrudan doğruya ilgilidir. Kişilere ilişkin bazı istemlerdir bu haklar: kişilerin sırf insana özgü bazı etkinlikleri gerçekleştirirken, engellenmemeleri -yalnızca bunda engellenmemeleri- isteminde bulunurlar. Bu istemler, kişilere verilmesi-tanınması söz konusu olmayan, ancak kişilerin kişilerde saygı göstermeleri (ya da

¹⁰ Ioanna Kuçuradi, **İnsan ve Değerleri**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1998, s.30

¹¹ Gedik Y. Nermin. Felsefe Açısından Temel İnsan Hakları Belgeleri. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalı. 1999. s.17

¹² Ioanna Kuçuradi, **Uludağ Konuşmaları, Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1997, s.14.

¹³ Ioanna Kuçuradi, **Uludağ Konuşmaları, Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları**,

çiğnemeleri) söz konusu olan hakları dile getirirler".¹³ Yaşam hakkı, düşünce getirme hakkı bu tür haklardır. Kuçuradi bu haklara "doğrudan korunan" temel haklar der.

Temel kişi haklarının ikinci kısmı, kişilerin insan olarak olanaklarını geliştirebilmelerinin önkoşullarıyla ilgili istemlerdir: sağlık hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı gibi. Bu haklar da, her kişinin sırf insan olduğu için sahip olduğu haklardır; ama ilk grup haklara göre özellikleri şudur: bu haklar ancak dolaylı olarak, yani bir ülkede kişilere devletçe tanınan sosyal, ekonomik, siyasal haklar aracılığıyla ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşları* aracılığıyla korunabilen haklardır. Başka bir deyişle bu hakların korunması, devletin bunlarla ilgili görevlerini yerine getirmesini gerektirir.¹⁴

Kuçuradi'nın yurttaşlık hakları dediği (yani, sosyal, ekonomik ve siyasal haklar), tanınan haklar, "her ülkede devlet tarafından kişilere – kendi yurttaşlarına – çizilen sınırlardır: o ülkede yurttaşların, içinde serbestçe (istedikleri gibi) hareket edebilecekleri bazı alanların sınırlarını çizerler ve yurttaşlardan (ilgili yurttaşlardan) bu sınırların dışında çıkmaması isteminde bulunurlar. Bu kişi hakları, bütün

* Sosyal hizmet uzmanlarının görev yaptıkları, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, rehabilitasyon merkezleri, hastaneler bu tür kurum ve kuruluşlardır.

¹⁴ Agy., s.16.

insanların eşit olduğu haklar değil, bir ülkede bütün yurttaşların eşit olduğu haklardır. Asgari ücret, emeklilik için gerekli çalışma yılları, bu tür tanınan haklardır; ülkeden ülkeye farklılık gösterirler".¹⁵

Kuçuradi, dolaylı korunan temel kişi haklarının (sağlık hakkı, eğitim hakkı, beslenme hakkı gibi) korunma derecesinin, yurttaşlık haklarının (tanınan haklara) sınırlarının nasıl çizildiğine sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtir. Kuçuradiye göre, "kişi haklarının bu iki kategorisi arasındaki kaçınılmaz ilgi, devletin, sürekli olarak çıkardığı her yasayla, kurduğu her kurumla bütün ilgili yurttaşların bu haklarının eşitçe –aynı derecede– korunabilmesini sağlamaya çalışmasını gerektirir. Çünkü, kişilerin sırf insan olduklarından dolayı sahip oldukları düşünülen bu haklar, kişilerin insan olanaklarını gerçekleştirebilmelerinin önkoşullarıdır; ama ancak dolaylı olarak –tanınan haklarla ve ilgili kurum ve kuruluşlar aracılığıyla– korunabilirler".¹⁶

Sağlık ve eğitim kurumları gibi kurumlar, devletin dolaylı korunan temel kişi haklarını korumak amacıyla oluşturduğu kurumlardır. Aynı şekilde, sosyal hizmet uzmanlarının sıklıkla görev yaptıkları çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, huzurevleri ve

¹⁵ Agy., s.16.

¹⁶ Ioanna Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, **Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1997, s.17.

rehabilitasyon merkezleri gibi kurum ve kuruluşlarda bu amaçla oluşturulmuş yapılarıdır. Bu kuruluşların başka bir özelliği daha vardır ki bu da, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki pratiklerinin insan haklarıyla bağlantısı açısından çok önemlidir. Bu tür kuruluşlar, bazı temel kişi haklarını korumanın yanı sıra, hizmet sundukları grupların ihtiyaçları gözönünde bulundurulduğunda daha açıkça görülebileceği gibi ek koruma tedbirleri de içerirler. Yani bu grupların temel insan haklarına ulaşmalarında biraz daha fazla desteklenmeleri ihtiyacı nedeniyle oluşturulmuş kurum ve kuruluşlardır.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Eğitiminde İnsan Hakları

Tarihsel gelişimi incelendiğinde, acıma ve merhamet duygularıyla başlayan sosyal hizmet pratiğinin / çalışmalarının, günümüzde insan haklarına dayandırılarak ele alındığı görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının eğitiminde de bu eğilim gelişmektedir. BM tarafından hazırlanan İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler adlı kılavuzda, insan haklarının sosyal hizmetlerin örgütlenme ilkelerinden biri olduğu ve insan haklarını savunmanın sosyal hizmetlerin tamamlayıcı ögesi olması gerektiği belirtilir.¹⁷

¹⁷ İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet, BM.İnsan Hakları Merkezi-Cenevre, Mesleki Eğitim Dizisi No:1 (Baskı aşamasındaki Türkçe çevirisinden yararlanıldı.)

Ülkemizde sosyal hizmet alanında eğitim veren tek okul Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokuludur. Açıldığından bu yana okulun eğitim müfredatında yer alan dersler incelendiğinde, 1973 - 1974 döneminden 1982-1983 dönemine kadar, "İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet" isimli bir dersin temel ders olarak okutulduğu görülmektedir.*

Yine okulun, 60-70'li yıllardaki müfredatlarında, Sosyal Refah Müessesesi, Edebiyatta Sosyal Psikolojik İncelemeler ve Bilim Felsefesi gibi derslerin olduğu da görülmektedir. 1999-2000 ders yılı lisans programında yer alan dersler de Tablo 1'de verilmiştir.(Ek1)

Bu derslerden özellikle Sosyal Hizmete Giriş, Sosyal Mevzuat, Sosyal Hizmet Alanları, Sosyal Refah Politikası ve Planlaması, Türkiye'nin Toplumsal ve Kültürel Yapısı derslerinde ve bazı seminer derslerinde olmak üzere insan hakları konusu ele alınmaktadır. Yoğunluğu ve konuya ayrılan süre değişse de genel olarak insan hakları, insan haklarının tarihsel gelişimi, temel belgeler ve çeşitli meslek alanlarının insan haklarıyla bağlantısı kurularak ele alındığı belirtilmiştir.*

Sosyal hizmet uzmanları ailelerle, çocuk, kadın, yaşlı, özürlü,

* Bu dersin içeriğine ilişkin bilgiye ulaşamadım

* Bu konudaki bilgiler derslerin ana hatları incelenerek ve bazı öğretim elemanları ile görüşülerek elde edilmiştir.

hasta, yoksul, suç işlemiş, göç yaşamış, şiddete maruz kalmış vb. kişilerle ve gruplarla çalışırlar. Mesleki uygulamalarının amacı, kişilerin, içinde bulundukları durumlardan kaynaklanan sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak, bu amaçla oluşturulmuş kurumsal olanaklardan yararlanmalarını sağlamak ya da bu tür olanakların yaratılmasına çalışmaktır.

Mesleki uygulamalarında, kişilerin sorunlarını çözmelerinde ve insana yakışır yaşam olanaklarına kavuşmalarında kişilerle birlikte çözüm yollarını arayan sosyal hizmet uzmanları, sık sık değerlendirmeler yapma ve kararlar verme durumunda kalmaktadırlar. Çalışmalarında sıklıkla, toplumda geçerli değer yargıları, dinsel inançlar, siyasal düşünceler vb. karşılaşmakta ve çeşitli düzeylerde çatışmalar yaşayabilmektedirler. Mesleğin yöntemleri, uygulama ilkeleri ve ahlak kurallarında bu tür çatışma durumlarında yol gösterici olabilecek normlar vardır. Ancak bunların, insan haklarının bilgisiyle desteklenmesi, sosyal hizmetlerin yöneldiği ihtiyaç gruplarının özelliklerini de düşündüğümüzde şarttır.

Öyleyse ne tür bir insan hakları eğitimi –ve bilgisi- verilmeli ki, sosyal hizmet uzmanları mesleklerini uygularken ve her tek durumda değerlendirmeler yapıp kararlar verirken, insan haklarına zarar vermeden, dahası insan

haklarını koruyacak ve güvence altına alınmasında üzerlerine düşeni yerine getirecek biçimde mesleki uygulamalarını yapabilsinler? Doğru değerlendirmeler yapabilsinler ve doğru eylemde bulunabilsinler.

Her şeyden önce, eğitim programının, bir bütün olarak insan hakları göz önünde bulundurularak hazırlanmış olması, ders içeriklerinde insan haklarına aykırı öğelerin bulunmaması, meslek derslerinin açık ve uygulamalı bir şekilde insan haklarıyla bağlantılı olarak verilmesi gereklidir. Ayrıca bir insan hakları dersinin de temel ders olarak konulması meslek derslerindeki teorik ve pratik uygulamalarının insan haklarıyla bağlantısını kurabilmeleri ve böylece insan haklarına dayalı toplumsal bir düzenin yaratılmasında mesleki sorumluluklarının farkına varmaları bakımından yararlıdır.

Temel ders olarak konulacak bu insan hakları dersi de, doğrudan insanla çalışan tüm mesleklerde olduğu gibi özellikle insan merkezli –ve tabi tüm insan hakları eğitimleri gibi sosyal hizmet uzmanlarının da eğitiminde-, yani insan haklarının ne olduğuna, neyi talep ettiğine ilişkin felsefi temellere dayanan bir eğitim olmalıdır. [burada söylemek istediğim çoğu zaman yapıldığı gibi sadece hukuksal ya da insan hakları belgeleri düzeyinde olmaması]

Sosyal hizmet uzmanlarının insan hakları eğitiminde,

1-İnsan haklarının ne olduğu ve neyi talep ettiğinin, insanın onuru, insanın değeri gibi kavramların içeriğine ve açık bilgisine ulaşabilmeleri, insanın neden değerli bir varlık olduğu ve neden haklara sahip olduğunu görebilecek bir bakışın kazandırılması gereklidir.

2-Bu bakışın kazandırılması, Kuçuradi'nin değer fesemesine getirdiği önemli bir katkısı olan, değerlerin –ileri sürüldüğü gibi- subjektif ve değerlendirme etkinliğinin göreceli olmadığı –kişiden-kişiye, toplumdan -topluma değişmediği;- değerlendirme etkinliğinin uygun tarzda gerçekleştirildiğinde, bizi değerlendirilmesi yapılanın değerinin bilgisine –taşınan değer- götürebileceği düşüncesini içeren değerlendirme problemi ile uğraşmakla gerçekleştirilebilir/sağlanabilir.

Doğru değerlendirme dışında diğer değerlendirme tarzlarının (değer biçme ve değer atfetme), bizi nasıl değer harcamaya, insan haklarını çiğnemeye götürebildiğini, başka bir deyişle, doğru değerlendirmelerin değer korumaya, insan haklarını korumaya –sağlamaya götürdüğünün kavratılması, insanlarla birebir çalışan ve ana amaçlarından biri de insan haklarını güvence altına almak olan sosyal hizmet uzmanlarının insan hakları eğitiminde son derece önemlidir.

3-Sosyal hizmet uzmanlarının insan hakları eğitiminde, yalnızca

insan haklarının tehlikede olduğu durumları telafi etmek değil, insan haklarının tehlikeye düşmeyeceği şekilde eylemde bulunmayı istemeyi sağlayacak bir eğitim yapılmalıdır.

Kuçuradi'ye göre dolaylı korunan haklar olan beslenme, eğitim, çalışma, sağlık vb. temel kişi hakları sosyal hizmetlerde kişilerin ihtiyaçları olarak karşımıza çıkıyor. Ve yine bu ihtiyaçların bir kısmı, ihtiyaç sahibi gruplara ek koruma tedbirleri getirilerek çözümleniyor ve bu sayede kişilerin temel kişi haklarının bu kısmı güvence altına alınabiliyor. Bunların güvence altına alınması (mikro), güvence altına alınmasının talep edilmesi (mezo), ve uluslararası koruma mekanizmalarının oluşturulması (makro) düzeyde, sosyal hizmetlerin uygulaması ve amacı oluyor.

Sosyal hizmet uzmanları da,

1- Bu dolaylı korunan temel insan haklarından yeterince yararlanamayan/korunamayan –yasal düzenlemelerle bir devletin yurttaşlarına tanıdığı- hakları onlara ulaştırmak amacıyla oluşturulmuş kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar olarak, kendilerine başvuranların (müracaatçıların) ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, bu hakların güvence altına alınmasında mikro düzeydeki,

2- Müracaatçı gruplarının ihtiyaçları ve bunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi, eksik ve aksaklıkların giderilmesinin ilgili mekanizmalardan

talep edilmesi ve yeni ihtiyaç grupları yaratılmamasına yönelik koruyucu, ulusal ve uluslararası düzeylerde sosyal politikaları etkileyici çalışmalarıyla mezo ve makro düzeydeki sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştiriyorlar. Ülkemizde, temel sosyal hizmet uygulamalarının büyük bir kısmının kamunun sorumluluğunda olması ve sosyal hizmet uzmanlarının büyük çoğunluğunun kamu görevlileri olmaları, bazen avantajlı ama çoğu zaman da dezavantajlı olabilmektedir. Bu dezavantajlardan en önemlilerinden biri, sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rollerini yerine getirmeme-leri/getirememeleridir. Meslek ahlak kuralları ve bu çerçevede insan haklarını güvence altına alınması sorumlulukları düşünüldüğünde, sosyal hizmet uzmanları için insanlara hizmet, birinci sırada olmalıdır. Oysa uygulamada tam aksi durumlar yaşanabilmektedir. Örneğin, tıbbi psikiyatrik sosyal hizmet alanında görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının birincil görevi, ekonomik durumu yeterli olmayan hastanın, tedavi giderlerinin başka kaynaklardan temini ya da ücretsiz olmasını sağlamaktır. Oysa uygulamada, sosyal hizmet uzmanlarına çoğunlukla hastanede yatan ve bu durumda olan hastanın ücret ödemediği hastaneden ayrılması takibi yaptırılmaktadır.

Bu çerçevede, yapılacak eğitimde iki önemli nokta karşımıza

çıkıyor. Yapılacak eğitimde sosyal hizmet uzmanlarına özetle:

1- Başvuranlarla ilişkilerinde (ve diğer ilişkilerinde de) hem bir mesleğin mensupları, hem de kişiler olarak, insan haklarını koruyacak şekilde eylemde bulunabilecek bir bakış kazandırılabilirdir.

2- Bazı temel insan haklarının güvence altına alınması amacıyla devlet tarafından oluşturulmuş kurumlarda, devlet adına kişilerin bu temel haklarına ulaşmalarını sağlamakla görevli olmaları nedeniyle, insan haklarının gerçekleştirilmesinde -insan haklarının güvenceye alınmasında- katkıda bulunabilmeleri için;

-İnsan haklarını koruyacak şekilde değerlendirme yapabilecek ve eylemde bulunabilecek,

-İnsan haklarının tehlikede olduğu durumları görebilecek, ve gerektiğinde savunuculuk yapabilecek,

-İnsan hakları ihlal edilmeden önce, insan hakları ihlal edilmeyecek tarzda eylemde bulunmayı isteyebilecek, duruma getirmeyi hedefleyen bir insan hakları eğitimi verilmelidir.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan içerikte bir insan hakları eğitimi ile desteklenecek sosyal hizmet eğitimi, mesleğimizi uygularken, karşılaştığımız başka güçlükleri aşmamızda da yol gösterici olacağı gibi, insan haklarına dayanan bir toplumsal düzen yaratılması için, üzerimize

düzen sorumluluğu yerine getirmemize yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

Gedik Y., Nermin (1999) Felsefe Açısından Temel İnsan Hakları Belgeleri. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalı.

"İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet" Mesleki Eğitim Dizisi No:1, BM İnsan Hakları Merkezi-Cenevre. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları, baskıda.

KUÇURADI, Ioanna (1996); "Felsefe ve İnsan Hakları", (Ioanna Kuçuradi Ed): İnsan Haklarını Felsefi Temelleri, Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu.

KUÇURADI, Ioanna (1997), "Özgürlük, Ahlak ve Kültür Kavramları". Uludağ Konuşmaları, , Ankara,Türkiye Felsefe Kurumu:

KUÇURADI, İonna (1998), İnsan ve Değerleri, AnkaraTürkiye Felsefe Kurumu,

KUT, Sema (1988), Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri, Ankara.

Tablo 1. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek-okulu 1999-2000 Ders Yılı Lisans Programı.

Herkesin yaşamaya ve
Kişi özgürlüğü ve
Güvenliğine hakkı vardır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Tablo -I

SINIFLAR	GÜZ SÖMESTR	BAHAR SÖMESTR
1. SINIF	- Sosyal Antropoloji - Ekonomiye Giriş - Sosyolojiye Giriş - Psikolojiye Giriş - Sosyal Hizmete Giriş - Hukuk ve Siyasal Bilimlere Giriş	- Türkiye'nin Kültürel ve Toplumsal Yapısı - Yurt Ekonomisi - Sağlık ve Çevre - Gelişim Psikolojisi - Sosyal Sorunlar
2.SINIF	- Davranış Bozuklukları Psikolojisi - Sosyal Psikoloji - Sosyal Hizmet Alanları - Kurum İncelemeleri - Sosyal Refah Araştırması - İstatistiğe Giriş	- Kamu Yönetimi - Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigorta - Sosyal Mevzuat - Sosyal Hizmette Mülakat - Nüfus Dinamiği ve Sosyal Refah - Seminer I
3.SINIF	- Sosyal Hizmet Mesl. ve Felsefesi - Sosyal Kişisel Çalışma - Sosyal Grup Çalışması - Uygulamalı Araştırma (2 dönem) - Seminer II	Blok Uygulama I (Sosyal Kişisel Çalışma ve Sosyal Grup Çalışması yöntemlerinin uygulanması ve öğrencinin pratik yapması için genelde; yuva, yurt, huzurevi, hastaneler, reh. merk, belediyeler, sendikalar vb. yerlerde yaptırılıyor)
4.SINIF	- Sosyal Refah Pol.ve Planması - Toplumla Çalışma - Sosyal Hizmet İdaresi - Uygulamalı Araştırma	Blok Uygulama II (Toplumla Çalışma ve Sosyal Hizmet idaresi derslerindeki teorik eğitimin pratiğinin yapılması amacı ile yine Blok I uygulamasındakilere benzer kuruluşlarda yaptırılıyor.

ASEMAN LAPSETY ry İSTASYON ÇOCUKLARI KURUMU VE GENÇLERİN GECE KAFELERİ PROJESİ

Hannu Penttinen M. D. Director

Çev: Neşe HACISALİHOĞLU *

1990 Yılında kurulmuş ulusal düzeyde bir organizasyondur. Üyeleri, çocukların ve gençlerin geleceğinin korunması akımına yeni düşünceler katmayı isteyen sosyal, sağlık ve gençlik alanlarının temsilcilerinden oluşmaktadır. Temel düşünce, yetişkin ve genç arasında bireysel ve canlı bir etkileşim yaratmaktır.

Kurumun amacı; çocuk ve gençlerin suça yönelme, alkolizm, asosyal davranışların kısır döngüsüne girmesini önceden engellemeye, önlemeye çalışmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kurum, risk altında olan problemli çocuklar ve gençlere yardım etmek, ailelerini desteklemek, bu alanda çalışan otoriteleri ve yapılan politikaları etkilemek, önleyici ve özel çalışmaları geliştirmek ve araştırmalar yapmak, bu alandaki çalışma ve araştırmalarda yer almak, gençlik ve sosyal alanlarda uluslararası organizasyonlarla iletişim kurmak ve gelişmeleri izlemekle görevlidir.

Kurum temel olarak üç alanda

* Sosyal Hizmet Uzmanı, T.B.M.M.. Kreş ve Gündüz Bakımevi

hizmet vermektedir;

- **Gençlerin Gece Kafeleri (Walkers Night Cafe)** : Kurum, gençler için Helsinki'de, Cuma geceleri hizmet veren bir kafe açmıştır. Amaç, Cuma gecesini dışarıda geçiren tipik gençlere anlamlı bir alternatif olarak, güvenli bir ortam sağlamaktır. Bu kafeler aynı zamanda, problemli gençlere de ulaşır. Temel amaç; onlarla güvenli ve fonksiyonel bir ilişki kurmaktır. Eğitilmiş gönüllü çalışanlar, gençlerin cuma gecelerini paylaşırlar. Kafede kurulan iletişimler uzun ilişkilere yönlenebilir ve bireyin etkinliklerini destekleyebilir.

- **Genç Suçluluğunu Önleme:**

Kurum, gençlerin suça yüz yüze gelmelerini önlemek için yeni yollar geliştirir ve dener. Etkinliğin amacı başlangıçta suçu önlemek ve suç kısır döngüsünü, baştan en iyi yola başvurarak durdurabilmektir. Bu amaçla polis, profesyonel yardımcılar ve aileler arasında işbirliği geliştirmeye çalışır.

- **Aileleri Destekleme:** Kurum,

gençlerin aileleri ile tartışmalar, dersler, küçük gruplar için farklı kurslar ve etkinlikler düzenler. Bunun amacı; aileyi desteklemek, ailenin problematik durumlarına

çözüm bulmasında aileye yeni anlamlar kazandırmak ve bir aile olarak problemleriyle başa çıkmasında aileyi güçlendirmektir.

Kurumun amacı; çalıştıkları aile, çocuk ve gençleri, iyi bir yaşam için beş yıldızlı bir gelişme programı uygulamak üzere eğitmek ve yetiştirmektir. Bu programda üzerinde durulan beş konu: güven, duygular, istekler, hareketler ve gelecektir.

Kurumun geliri ; Oyun Makineleri, özel şahıs ve şirket bağışları, vasiyet yoluyla devredilen mülklerden ve belediyelerden sağlanmaktadır.

GENÇLERİN GECE KAFELERİ (WALKERS NIGHT CAFE) PROJESİ

Aseman Lapsety ry tarafından yürütülen bu proje kapsamında ilk Walkers Night Cafe 1992 yılında Helsinki'de açılmıştır. Kurumun 1998 yılı itibarıyla, Finlandiya'nın çeşitli bölgelerinde sadece cuma geceleri (saat 21.00'den ertesi günü 12.00'ye kadar) açık olan, gençlere yönelik 20 adet gece kafesi bulunmaktadır. Amaç; bir cuma gecesini dışarıda geçiren tipik bir genç için, anlamlı bir alternatif oluşturan koruyucu bir ortam yaratmak, gençlerin topluma yabancılaşmasını önlemek, onlara güvenli ve işlevsel bir iletişim kurma olanağı vermek ve böylece gençlerin, toplumda ve fiziksel çevrelerinde neden oldukları karışıklığı azaltmaktır. Gençlerle

yüzleşme ve onların problemlerini anlamak üzere eğitilen ve çoğunluğunu Sosyal Çalışmacıların oluşturduğu gönüllü görevlilerin, gençlerin Cuma gecelerini paylaştıkları bu kafelerde uygulanan temel yöntem; gençler tarafından değer verilen güvenli ve samimi bir atmosfer, ilgilenen ve onlara değer veren yetişkinlerle buluştukları bir ortam yaratmaktır. Gönüllü yetişkinler, gençlerin kendi inisiyatiflerine girecekleri güvenli bir etkileşim ağı ve uygun bir fonksiyonellikle, kendilerine şekil verirler.

Kafelerin bazı kuralları vardır; Kapıdan girişte her genç görevliler tarafından aranır. Bu aynı zamanda gençlerle ilk kontak sağlama şeklidir. Kafeye, şiddete neden olabilecek keyif verici maddeler ve silah sokulması yasaktır. Uyuşturucu ya da alkol kullanılmış olarak gelinebilir ancak içeriye sokmak, masaların üzerine ya da yere oturmak, tuvalete iki kişi gitmek, kuyrukta beklememek, çevreyi ve görevlileri rahatsız etmek yasaktır. Çoğu genç bu kurallara uymak istemediğinden, kurallar, görevliler ve gençler arasında tartışma ve dolayısıyla etkileşim için kaynak oluştururlar. Ana mesaj; "yaptığınızı kabul etmesek de sizi kabul ediyoruz" şeklindedir.

Güvenlik duygusu, gençlerin, olumlular kadar olumsuz duygularını da ifade etmelerine olanak verir. Bu kafelerde gençler, Finliler arasında çok yaygın olmayan

şekilde kolayca kucaklaşırlar. Aynı zamanda saldırgan duygularını da ifade etmelerine izin verilir ancak, zarar vermeleri yasaktır. Etkinliklerin prensibi şiddeti önlemektir. Çalışanlar, gençlerin arasında çeşitli bahanelerle dolaşırlarken, aralarındaki iletişime dikkat ederler. Tartışma ya da kavgaya yönelim olduğunda müdahale edilir. Grup liderleri, gruplar arası sorunları, kendi gruplarında tartışarak çözmeye yönlendirilir. Tartışmalar için, kafenin arkasında diğer bir oda kullanılır. Eğer problem çözülmemiş ve her iki taraf da şiddet kullanmaya istekli ise; hiçbir grup üyesi alınmadan, iki grup lideri, bir görevli tarafından, kafeden uzak bir mekana götürülür ve görevli kavgalarını izleyerek, sonucu grup üyelerine bildirir.

Bu çeşit gece kafe etkinlikleri, yeni bir gençlik kültürüne destek olabilir. Burada temel içerik, uyuşturucuya gereksinim duymadan bir araya gelmek ve şiddet kullanmadan problemleri çözmektir. Problemlerin çözümünde nadir olarak polisin yardımına gereksinim duyulur.

"Gençlerin Gece Kafeleri" projesi, gençlerin sokak şiddetini önleme, kontrol altına alma doğrultusunda gelişmiştir. Bu hedef çerçevesinde; problemleri yabancı ve Finli gençlerin oluşturduğu suç çetelerinin liderlerinin bazıları ile görevliler arasında arkadaşlık kurulmuş, kafeden önce sokaktaki

şiddet durumlarını kontrolde görevlilere yardımcı olabilecek gençler eğitilmiş, onların kanalıyla özellikle suça eğilimli yabancı göçmen ailelerin çocukları ve problemleri Finli gençlerin birbirlerinin farklı kültürlerini anlamalarına, yabancıların Fin kültürüne uyum sağlamalarına, her iki grubun birbirlerine yaklaşımlarına ve çoğunlukla kendilerini tanımalarına yardım edilerek, çete kültürüne ve suç kısır döngüsüne girmeleri önlenmeye çalışılmaktadır.

Bu projedeki son gelişme; çalışma alanlarında suçlu ya da şiddet gösteren gençlerle karşılaşan özel ve resmi kurumlarda çalışan tüm meslek elemanlarından oluşan bir şebeke kurulması ve **gönüllü ayışığı ekiplerinin** oluşturulmasıdır. Bu gönüllü ekip içinde gençlik görevlileri, sosyal çalışmacılar, güvenlik görevlileri ve farklı etnik grupları temsil eden gönüllü insanlar yer alırlar. Bu özel grup walkers-jEEP'i kullanırlar ve gençlik çeteleri ile kontak içindedirler. Bu gruplarla iyi ilişkilere ve bazı etkinliklere sahiptirler. Grup polisle de kontak içinde olup, şiddet ya da diğer problemleri durumları düzeltmek için, karşılıklı olarak birbirlerinden yardım alırlar.

Kynakça: Penttinen,H.(1998).Aseman Lapsety ry Children of The Station Broşüründen özetlenmiştir. (S:1-10)

NOT: Kurumun çalışmaları ile ilgili bilgi almak isteyenler için, adres: Vuorikatu 4 AG, Fin_00100 Helsinki, Finlandia
Internet: www. asemanlapset.fi

Deprem Bölgesi İzlenimleri

Naki Erdoğan*

Deprem sonrası, Sosyal yaşamın yeniden örgütlenmesi, depreme bağlı psikolojik etkilerin giderilmesi, bireyin yeniden etkin kılınması, yeniden üretme sürecinde sağlıklı bireylerin ulaşmayı hedefledikleri yeni yaşamı örgütleyebilmeleri hala en önemli sorun olarak varlığını muhafaza etmektedir.

Marmara bölgesinde yaşanan depremin üzerinden bir seneyi aşkın bir süre geçmesine rağmen bölgede "Sosyal Depreme" yönelik (bir iki olumlu örneğin dışında) bir çalışma görmek ne yazık ki mümkün değildir.

Deprem bölgesinde "Sosyal Deprem"e yönelik yapılan çalışmalar o kadar olumsuz bir noktadadır ki bu realite bazı olumlu adımları da etkisizleştirmektedir.

Bölgede "Sosyal Deprem" in etkilerine karşı faaliyetleri ilk göze çarpan ve eleştirilmesi gereken kuruluşların başında SHÇEK ve NGO'lar gelmektedir. SHÇEK ve NGO'ların faaliyetlerini iyi analiz etmek istiyorsak bölgeye yardım yapan yabancı kuruluşları ve bunların çeşitli kuruluşlara yaptıkları parasal yardımları göz önüne almak gerekir.

Kocaeli bölgesinde bugün kreş

ve gençlik merkezi enflasyonu yaşanmaktadır. Depremden sonra açılan bu kuruluşlar bir yandan kapanmakta öte yandan ise yenileri açılmaktadır. Başta personel sorunu olmak üzere daha birçok sorun açılmaktadır. Başta personel sorunu olmak üzere daha birçok sorun yaşayan bu kuruluşlar sadece tabeladan ibarettir. Yani SHÇEK in bölgede "tabela hizmeti" verdiği saptaması gayet yerinde ve doğrudur. Bölgede faaliyet yürüten NGO'lar ise yabancı kuruluşlardan finans kapma yarışındadırlar.

"Ne bulursan bul; yeter ki bulduğunu getir ve depremzedeye ver. Sürekli bir şeyler dağıt, insanlar sana müteşekkür olsun. Sonra yaptıklarını abartarak anlat. Kaynak dağıtmaya dünden hazır onlarca yabancı kuruluş var. Hemen bir proje yaz kaynağı al ve hiç zaman geçirmeden bir kreş aç...İnsanların aslında neye ihtiyacı olduğu sorunu seni bağlamamalı. Sen bir şeyler yap ve bir bülten çıkararak faaliyetlerini abart. Bu yolla yeni parasal kaynakların yolunu açacağın gibi kamu yararına dernek ya da vakıf statüsü de kazanabilirsin."

Bölgedeki NGO'ların faaliyetleri ve sorunlara yaklaşımları ne yazık ki yukarıda özetlenen şekildedir.

Travma ve bu gibi vakalarda duruma müdahale eden disiplinler bireyin toparlanmasını, mevcut olumsuzluğu yenmesini amaçlar ve bu doğrultuda harekete geçerler. Ancak tedavi bütüncül bir yaklaşımla başarıya ulaşabilir. Şayet bir grup, başta çocuk nüfusu olmak üzere topluma "Madem sen rahatsızsın o halde sen otur ben sana bakarım" yaklaşımı ile hareket ediyorsa rehabilite etmek bir yana yeni bir hastalığı topluma aşıyor demektir.

Buraya kadar yazılanlardan bölgeye, insanlara yardım yapılması gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Depremzedelerin hala karşılanmayan On'larca ihtiyacı var. Bir çoğu da aciliyet arzeden bu sorunların kontrollü, insanları rencide etmeyen, bilinçli bir tarzda organize edilerek çözümüne çalışılması gerekmektedir.

Yapıları gereği hukuksal ve düşünsel bazda devlet dışı olmaları gereken NGO'lar muhalif kimliklerini taşeronluğa çoktan terk etmişler. Bu olumsuz duruma faaliyet yürüttükleri alan hakkında yeterli donanımına sahip olmamaları da eklenince ortaya çıkan manzara büsbütün ürkütücü olmaktadır.

Deprem bölgesinde bir ilköğretim okuluna bir kuruluş gelip her öğrenciye kameralar eşliğinde

para dağıtıyor. Okulda o gün okula gelmeyen öğrencilerin aileleri ile sorunlar yaşıyor ve öğretim aksıyor. Yine yazılı sınavının olduğu bir gün okul bahçesinde birşeyler dağıtılıyor. Sınıftaki öğretmene bir anda boşaltılmış sınıftaki sınav kağıtlarını toplamak kalıyor.

Bu çarpıcı örnekler iki temel noktayı gösteriyor: Birincisi mevcut yapının sosyal çalışmayı nasıl etkilediği, ikincisi toplayıcılığın nasıl yaşam tarzı haline getirildiğidir. Bilindiği gibi depreme maruz kalmış bir toplum toplayıcılığı bünyesinde barındırır. Çünkü yarın için hiçbir garantisi yoktur. Bir yardım dağıtım noktasının önüne insanları toplayıp aşağılar bir şekilde yardım dağıtmak bünyesinde varolan toplayıcılığı körüklemekten başka bir şey değildir.

Bölgenin sosyal refah sorunlarını ele almak, çözümle-yebilmek için yukarıda çok kısaca değinilen noktaların bilinmesi gerekir. Farklı sosyo-kültürel formlarda farklı bir şekilde gelişen sorunların çözümü kuşkusuz özenli bir sosyo-kültürel yapı analizi gerektirmektedir.

Deprem bölgesinde sosyal çalışmacı etkin ve dinamik bir faaliyet örgütlemek istiyorsa; parça-bütün ilişkisini kaçırmamalı, ülke gerçekliği ve bölge öznelliğini bilip sorunu eğitimsel bir şekilde kavramalı, çelişkileri görüp buna göre müdahale şekillendirilmelidir.

* Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal çalışma gündemini; sorun odaklı belirleyecekse depremler sosyal çalışmanın bugün için 3 temel gündemi olmalıdır. Birincisi bireylerde yaratılan toplayıcılık kültürü ve bununla gelişen bağımlı birey ya da bağımlı toplum tipinin giderilmesine yönelik faaliyetler. İkincisi, travmatik vakalara yönelik çalışmalar. Üçüncüsü ise Türkiye koşullarında Sosyal Çalışmanın başat rolü olması gereken savunuculuktur.

Sosyal çalışmacının savunuculuk rolünü, çoğu kez savunacağı kişiye/gruba rağmen yapmak ya da yapmamak durumunda kalması ise ayrı bir ikilemdir.

Yukarıdaki anlatımda geçen çalışma biçimlerinin önceliğini yerelin koşulları belirler.

Sosyal Bilimlerin bugün içinde bulunduğu açmaz deprem bölgesinde daha belirgin hissedilmektedir. Sosyal Hizmet Örgütlerinin ve dolayısıyla sosyal çalışmacıları deprem bölgesindeki faaliyetleri, ülkenin diğer bölgelerindeki faaliyetlerden farklılık arz etmiyorsa sosyal hizmet çocukla oyun oynamaktan ibaret algılanıyorsa, sosyal çalışma entelijansiyanın da durup düşünmesi ve kendisine düşen sorumluluk payını görmesi gerekmiyor mu?

Bölgede yaşanan "depreme özgü yabancılaşma" ya da yabancılaşmış bireyin/toplumun depreme yönelen yabancılaşmış tepkinin öncesi

ve sonrasında analizi, sosyal sorunların giderilmesinde veya sosyal aksiyonun örgütlenebilmesi için kaçınılmazdır.

Deprem bölgesinde küçümsenemeyecek oranda bir nüfus diliminin temel şikayeti; kira yardımı, erzak dağıtımı... gibi konularda komşularıyla yaşadığı çelişki "ben az aldım falanca fazla aldı" şeklindedir. Depremi kendisi yıkıcı ve yok edici etkilerini sorun olarak görmeyen belki de görmediğinin bile farkında olmayacak kadar yabancılaşmış bir toplumu ele alırken, salt bu günü ele alan, bu güne tutunan başarısız soyutlamalardan kaçınıp, "toplumu ve yapısını, toplumsal süreçleri, toplumsal evrimin yasalarını ve güçlerini, fikir ve dünya görüşlerinin çatışmasını, toplumda insan iradesini" dikkate alan analizlere ihtiyaç vardır.

Bugünü geçmişe bağlayan doğru bir tarih bilincinin Türkiye'de oluşturulamamış olması, sosyal bilimcilerin ve dolayısıyla sosyal çalışmacıların bir diğer büyük sorunudur.

**17 Ağustos ve
12 Kasım 1999'u
unutma**

**Uyuma
Türkiye!
Ben
Uyumuyorum.**

TATLI YALANLAR İLE ŞİİR GİBİ KÜFÜRLER VE KORKU ÜZERİNE

Musa ARIRT*

Çokçasına çocuklar çocukluklarına doymadan büyümek zorunda kalırlar... Önce yalnızlıkları, yalanları büyür... Derken öfkeleri, hırsları, küfürleri, yanlışlıkları büyür... Dertleri, sıkıntıları, acıları ve sorunları büyür... Bakmışsın kendiler de büyüyüverir... Küçük yaşta örselenip, solarak...

Çünkü, biz büyükler genellikle; sevgi, özendirme ve ödül sihirli birer altın bilezikken; paylama, örseleme, azarlama ve dayak benzeri bir cezaya sığınırız can simidiymişçesine...

Sonra da, her yalanın, küfrün ve yanlış davranışın kökeninde çabuk kızan bir anne ya da katı davranan, hemen dayağa başvuran bir babanın olabileceğini yadsırız. Büyüklüğümüze yakıştıramayız böylesi bir gerçeği... Ama, en sevdiğimiz, en değerli varlığımız olduğunu söylediğimiz çocuklarımıza yıkırmekten kaçınmayız suçu... Bu kolayımıza gelir... Aklimız sıra da rahatlarız böylece...

Bilmeyiz ki, büyüklerin, çocuklardan öğreneceği öyle çok şey var ki... Bunun için de, çocukların düzeyine inmeye değil; onların düzeyine ulaşmaya çalışmamız gerek... İşte, önemli ve doğru olanı da bu...

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Özel Sosyal Hizmetler Merkezi (ÖSHİM) Danışmanı

Örneğin, çok zaman "öcü" oyunlarıyla şakalaşırız çocuklarla. Bazen onları korkutur, bazen de onların bizi korkutmuşluklarına kapılarak gülüşürüz.... Çocuklardan çok da, biz büyükler eğleniriz "öcü" maskaralıklarıyla... Hem de, yaptığımız büyük ve güzel bir işmişçesine...

Oniki yaşlarındaki Uğur'la, bir şakayla başladı tanışmamız. Şakalaşmamız yalın ve sıradandı. Onun beni korkutmuş olmasına şans tanıyarak, hoşgörülü davranmayı yeğledim yalnızca... Elinde tuttuğu metal parçalarından birini, parke taşlarına düşürdüğünde, çıkan sesteki korkuğumu sanması için tepki gösterdim. Çünkü, az önce ben onu, benzeri bir şakayla korkutmuştum. Benim de korkuyor oluşum, öylesine hoşuna gitmişti ki anlatamam... Ayak üzeri sohbet etmekte olduğumuz babasının, beni rahat bırakması konusundaki tüm uyarılarına rağmen; kah gizliden gizliye, kah da açıktan açığa beni korkutmaktan kendini alamıyordu. Daha sonraki birçok karşılaşmamızda da sürdü bu oyun...

Benzer oyunu iki yaşlarındaki Dilara, beş yaşlarındaki Can ve daha sonra da; değişik yaşlardaki pek çok çocuk arkadaşımın birlikte oynadım. İşin ilginç, gördüm ki hemen hemen her yaştaki çocuk, korkmaktan doyum-suz bir tat alıyordu... Büyükler de korkardı...

Hazır,korkan bir büyük yakalamışken, bunun çokça tadı çıkarılmalıydı... Doğrusunu isterseniz, büyükler genellikle yaptıkları yanlışları gizlemek için, özel çaba gösterirler. Korktuklarında da yalan söylerler ya da küfrederek... Korkmadıklarını, küfretmediklerini, yalan söylemediklerini söylemeleri bile; yalancılıktan başka bir şey değildir. Böylece de, sanki çocuk kandırmaktadırlar... Çocukları da kandırdıklarını sanmaktadırlar... Yanlışlarını, bir başka yanlışla kapatmaya kalkışmalarının ayırımına varamadan...

Şimdi somut bir örnek verelim: "Cinsini cibilliyetini. / Soyunu sopunu.. / Kızını kırağını. / Ananı avradını. / Gelmişini geçmişini. / Bir güzel elleyim. / Bir güzel belleyim." benzeri şiir gibi küfürlerle, herkesi kalaylamaya kalkışmak; sanki katlanası, beğenilesi bir davranıştır da, çocukların böylesi güzel ve ilginç şiirleri ezberlemesidir yanlış olan... Gelin de, bunca yanlış bir anlayış ve yaklaşımın anasını, güzel bir şiir gibi küfürle anıp, bellemeyin?.. Çanına da, canına da ot tıkamayın, çocukları böyle yetiştirmeyi salık verenlerin?.. Çocuklar "Kaf Dağı" nda mı yaşıyor?.. Ya da yalan - yanlış ikilemindeki bir "Anka Kuşu" nun kanatları arasında mı?.. Neden onların içinde yaşadıkları gerçek düş dünyası algılanamıyor?...

Kuşkusuz, bu düş dünyası, biz

büyüklerin dünyasına benzemez. Düş kurabilme zenginliğine sahip olan çocuklar, kendi gerçeklerini yalanla anlatır. Yalanlarında isteklerini, özlemlerini, gerçekmiş gibi inandıklarını dile getirir. Duygu,düş, özlem ve hatta düşüncelerini yalanlarına yansıtır. Öylesine düş kurar ve öyle güzel anlatır ki, kendisi de inanır anlattıklarına...

Belki kendisini anlatacak bir başka yol bulamadığındandır bu... Belki de kendisini anlatacak yolun tıkanmışlığını aşmak istemesinden... Hangi insan sınımadığını söyleyebilir ki bu yolu?...

Akla gelmeyen, düşünülmesi bile zor yalanlar söyleriz çocuğa. Çokçasına da tatlı değildir bu yalanlar... Ak değildir, çocukların düşünceleri, yüreklerince... İnsanların üzülmemesi, kötü bir olayın çıkmaması için söylenen çocuk yalanlarına da hiç benzemezler... daha acımasız ve korkunçtur büyüklerin yalanları...

Oysa çocukların yalanları düş doludur. Art niyetsiz, sevgi ve iyilik doludur... Aşılması güç sorunları, kolaylıkla, güzelce aşmanın yoludur... İnanmazsanız bu söylediklerime, İlkan'ın "Kuştavşan"ını anlatayım sizlere:

Nasılını sormayın ama, İlkan'ın tavşanı kuş olur uçar. Biliyorum, hiçbiriniz böyle bir tavşan görmemişsinizdir. Belki görmüş, görmüşsünüzdür de, görememişsinizdir... Evde kuş

kafesinde beslenen bir tavşandır bu Kuştavşan...Siz de, hem yürüyen, hem de uçan bir Kuştavşanınız olsun istemez misiniz? Üstelik, sizin yaptığınız yaramazlıkları üstlenen... Göğün mavi özgürlüğünde kanat çırpma için; pencerenin camını kırarak dışarı fırlayabilen ve kanatları arasına sizi de alarak, güneşe doğru uçan, bir Kuştavşanınız olmasını istemez misiniz?..

Son sözü söylemek gerekirse büyüklere; nasıl olsa, zamanla gerçeğe dönecek ve tüm katılıklarıyla gerçeği ömür boyu yaşayacak Pinokyolar... Ama, duygu ve düşünceleri iyi eğitilmişse, içlerindeki doğru aldatamayacak o Pinokyoları... Ne Pinokyolar, ne de Kuştavşanlar yalanları nedeniyle cezalandırılmamalı... Yanlış, yalanı, küfrü, eksigi olan Pinokyoları da dışlamadan sevmek cesaretine sahip olalım... Çünkü ceza; özgürlüğü, başarıyı ve yaratıcılığı değil; korku, öfke, kin ve nefret gibi duyguları besler...

TUNÇ YAPRAKLAR

Son yapraklar
Çakılı, tunç gibi dallarda.
Havanın ateşi yükseldi,
Titriyor toprak,
Yaşamın çivisine
Tonlarca yüklü tokmak
Ha indi inecek.

Sonbaharın artık günleri,
Dökemedi tunç yaprakları.
Yaşamın çivisi,
Batıyor daha derinlere,
Binlerce kerpeten asılmış
Ha söktü sökecek.

Akşamında bu günün,
Gencecik bir delikanlıyı
Uğurladık sonsuz yalnızlığa.
Sabahında çalan telefon,
Sardı ruhumu.
Bedenimdeki öfke
Ha dindi denecek.

Yaşamı aşk,
Aşk yaşanmadı ama.
Sunuldu bedenler,
Birer meşale gibi
Yarına.
Yalancının mumu eriyor
Ha söndü sönecek.

Kuytularda
Börtü böcek
Oyun oynamakta.
Emmekte öz suyu,
Somurmakta cevheri,
Dayanamaz bir kuvvet
Bu basınca.

Yaşamın karnını
Şişiren gaz
Ha yandı yanacak,
Ha patladı patlayacak.

Ne hazin bir çağda yaşıyoruz.....
Bir önyargıyı ortadan kaldırmak
Atomu parçalamaktan daha güç.
Albert EİNSTEİN

SUZİ

Fatma SAVAŞ SANDALCI*

Sizlere; mesleğimin ilk yıllarında yaklaşık on iki yıl önce tanıştığım ve yıllar geçmesine rağmen hala görüştüğüm ve desteklemeye çalıştığım Suzi'den bahsetmek istiyorum. Yine sizlerle onun yaşam öyküsü ışığında, bir Sosyal Hizmet Uzmanı olarak Korunmaya Muhtaç Çocuklara yönelik mesleki bakış açımı ve de bir insan olarak Suzi/Suzi'lerle çalışırken hissettiğim duyguları paylaşmak istiyorum.

Yetiştirme Yurdunda göreve başlayalı çok uzun bir süre olmamıştı, "Çocuk Kabulü" yapmak amacıyla idareye çağırılmışım. Karşımda, ince, uzun boylu, kalın ve derin yüz çizgileri doğunun sert ve kurak ikliminden kaynaklı olsa gerek sert bakışı, değerleri ve sevgisiyle bir baba ve ellerini tuttuğu kızları vardı. Üçünün de yüzü hüznün ve ayrılık doluydu. Aynı gün üçü kız, üçü erkek altı çocuklu baba; erkek çocuklarını, yaşları küçük ve farklı yaş gruplarında olduğundan, başka bir ildeki iki ayrı kuruluşa bırakmış, kızlarını da bize getirmişti. Çocuklar önce annelerini

*Sosyal Hizmet Uzmanı -SHÇEK

kaybetmiş, arkasından kardeşleri ile kolay kolay görüşemeyecekleri mesafeye dağıtılmış, savrulmuşlardı. En küçük kız kardeşleri çok küçük olduğundan babalarının yanında kalacaktı.

Atalarımızın "etle tırnak ayrılır mı?" sorusuna üst üste "evet" yanıtı yaşanan bir gündü o gün.

Konuştuk, düzenlenmesi gereken formları düzenledim, saat hızla ilerliyordu ve akşam olmak üzereydi. Baba son otobüse yetişmeliydi. Babanın sert fırtınalı, hüznü yüzü; çocuklarını öperken, "siz ellerimle-emeğimle büyütemediğim için üzgünüm" ifadesi almıştı. Hani şimşek çakar gök delinircesine yağmur yağar ya tıpkı bunun gibi babanın gözyaşları yüzünü yıkamak istercesine akıyordu. Çocuklarda: "Baba bizi bırakma diyen" çocuksu bakışlar. Hepsinin yüzünde hüznün, hepsinin yüreği çaresiz ve kırgın.

Katılırmısınız görüşüme bilmem, asıl korunmaya muhtaç olan aile. Bu çocuklar her türlü fakirliğe ve annesizliğe rağmen babaları ile yaşayamazlar mıydı? Etle tırnağı böylesine ayırmalı mıydık?

Ve kardeşler tıpkı babalarıyla olduğu gibi uzun bir süre birbirlerinin ellerini tutacaklardı. Biri, diyelim ki adı Suzi: Esmer teni, parlak uzun siyah saçları, oval yüzü, iri kahverengi gözleri hüznü ama ıslı ıslı. Diğer, diyelim ki onunda adı Iraz:

Açık teni, parlak sarıya yakın uzun saçları, yuvarlak yüzü, iri kahverengi gözleri; aynı hüznün, ama ıslı ıslı....

Babaları omuzu düşük, başı öne eğik arkasına bakmaya cesaret edemeden gitti. Çocuklarla biraz görüştük/konuştuk. Ama ateş düştüğü yeri yakar hem de ne yakar!...

Suzi ve Iraz'ı hem yorgunluklarına çare hem de dinlenmeleri ve ferahlamaları amacıyla yardımcı personelimizle banyoya gönderdim. Bir saat sonra, güzelim siyah ve sarı saçları kırpılmış, DDT (bir tür böcek öldüren ilaç, genellikle hayvanlara sürülür.) sürülmüş ve saçları beyaz bir tülbentle örtülmüştü. Olamaz! Ama kural böyleydi (sirke ve bitle baş etme yoluydu.)

Yardımcı personel ve idareyle yüksek sesle yapılan bir görüşme... Suzi ve Iraz'ın ikinci kez banyoya alınışları ve Yurtta son kırpılan saçlar ve sürülen DDT... Belki de annelerince öpülüp, koklanarak taranan ve uzatılan sarı-siyah saçlardan da ayrılmışlardı, ama eleleydiler.

Suzi ve Iraz'ı benim grubuma verildikleri için her gün görüşüyoruz. Suzi'nin sırtında -pek çoğunun yaptığı gibi- sürekli evinden getirdiği aynı yelek. Ağarmış ve sarkmış. Sormadım belki de annesi örmüş, annesi kokuyordur.

Suzi'nin geldiği günden beri bir ayağı aksıyor. Ben fiziksel olduğunu düşünüyorum. Sömestr tatili, Suzi ve Iraz takdirname aldılar. Birkaç gün sonra kara gözlü, kara tenli apaydınlık sevgisi ve gülüşü ile Filiz'in "Uzman abla! Suzi'nin artık ayağı aksamıyor" müjdesi. Demek ki fiziksel değilmiş. Güvenden mi?, Azimden mi?, bilinmez ama artık aksamıyor. Suzi'nin gözlerinde hep aynı hüznün var. Ama ıslı-ıslı, Iraz ile elele...

Suzi ve Iraz, kısa sürede belki de ülkemizde çalışan en iyi personele sahip olan yurt personeli ve arkadaşları ile anlaştılar. Gözlerindeki ışıltı, yüksek okul başarısı, krosta takım olarak Türkiye birinciliği, Halkoyunları ekibiyle Türkiye üçüncülüğü onların başarı ve uyumlarını etkileyen ve artıran birkaç etken...

Suzi ve Iraz ile anneleri hakkında görüştük. Küçük kız kardeşi doğduktan sonra anneleri hep hastaymış. Babası dövmüş ve hastanede bir süre kaldıktan sonra ölmüş. Onu özleyiyorlar, gözler çok daha hüznü, daha mutsuz. Ama ıslı ıslı Iraz ile el ele ...

Benim Ankara'ya tayinim çıktı. Suzi öğretmen lisesini Iraz sağlık meslek lisesini bitirdi. Suzi Ankara'da Iraz İstanbul'da işe başladı. Haberleşiyoruz, babaları ikinci evliliğini yaptı. Üç çocuk daha dünyaya, yoksulluğa, yokluğa "merhaba" dedi.

Suzi Ankara'da çalıştığım yere geldi. Siyah saçları hala kısa, gözlerinde hala aynı hüznün ama ısıll ısıll.

Suzi işe girdikten sonra arkadaşları ile Batıkent'te ev tuttu. Babasının yanında kalan hiç yuvaya verilmeyen ve asla vermeyi düşünmediği kız kardeşini -diyelim ki adı Yüksel- yanına aldı. Kirayı birlikte ödediği arkadaşlarından biri evlendi, diğeri kardeşi ile yaşamaya başladı ve Suzi'nin geliri yetmediği için Sincan'a taşındı. Kolay mı çocuk okutmak? Büyütmek? Tek Devlet memuru geliriyle kendisinin ve kardeşinin okul, sağlık, kılık, kıyafet v.b gereksinimlerini karşılamak. Konuştuk ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünden altı aylık ayni nakdi yardım hizmetinden yararlandı. Ama yine yetersiz. Suzi'nin gözleri hüznü ama ısıll ısıll.

Yaklaşık 1.5 yıldır Suzi bizlerin de önerisi ile koruyucu aile olmak istiyor. Ayni-nakdi yardım şubesindeki X Sosyal Hizmet Uzmanının Vakası.X uzman incelemeyi haber vermeden yapıyor. Ev ziyaretine gidiyor ve içerideki 7-8 yaşındaki kız çocuğu -Yüksel-

kapıyı açıyor, görüşme yapıyorlar. Yüksel ya başkasına da kapıyı açarsa!.. Ama kural bu.

Korunma altına alınmasının uygun olup olmadığı konusunda babasının bulunduğu yerden sosyal inceleme raporu istendi. Aylar geçti, bizim daireden ilgili İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile görüşmelerimizle süre biraz hızlandı. Yüksel'in korunma altına alınmasının uygun olacağı raporu X uzmana geldi ve bir süre sonra, dosya İl.Sos.Hiz.Müdürlüğü Korunmaya Muhtaç Çocuklar birimine gönderildi. Suzi ve Yüksel şimdi Y Sosyal Hizmet Uzmanının vakası.Y uzman duyarlı, hiç bekletmeden korunma kararının alınması için mahkemeye yazı yazdı. Yaşasın!

Suzi telefonla beni aradı İl Müdürlüğündeki Sosyal Hizmet Uzmanı kökenli şube müdürü ile görüşmüş. Kendisine kız kardeşinin başka bir ildeki çocuk yuvasına gönderileceği söylenmiş. Sesi ağlamaklı ve hüznü.

İl Müdürlüğündeki görevli şube müdürü ile görüştim. Suzi'yi ve Yüksel'i bir kez daha anlattım. Aldığım yanıt: "Kendisinin ilke olarak; çocuğun yanında kalan aileye veya kişiye koruyucu aile olarak vermeye karşı olduğunu, çocuğun 2-3 ay kuruluştaki kalmasına taraf olduğunu, Ankara'daki çocuk yuvalarının dolu olması nedeniyle Ankara dışındaki çocuk yuvalarına tertibini isteyebilecekleri" oldu.

Ben, çocuk ve gençlere hizmet götürürken; onların Yüksek Yararını göz önünde bulundurmamız gerektiğini, en iyi kurum bakımının bile çocukları örselediğini ve ileriki yaşamda bu izlerin silinmesinin zor olduğunu, Suzi'nin kardeşini yuvaya vermeyi asla düşünmediğini, "gerekirse gecekonduya bile taşınacağını" bana ifade ettiğini, zor koşullardaki kardeşlerin desteklenmesi gerektiğini anlattım. Yanıtı, "korunma kararı çıktıktan sonra vakayı tekrar değerlendiririz" oldu.

Çalıştığım birimin Daire Başkanı ve birlikte çalıştığım Uzman arkadaşım da İl Müdürlüğündeki yetkililerle konu hakkında görüştü. Sonucu bekliyoruz!

Suzi'yi aradım ve kaygılanmaması için süreç hakkında bilgi verdim.

Bütün bilimsel kaynaklarda ve çalıştığım birimin de yer aldığı SHÇEK Genel Müdürlüğünün hukuksal düzenlemelerinde çocuğun öncelikle alternatif hizmetlerden (koruyucu aile, evlat edinme, ayni-nakdi yardım v.b) yararlandırılarak aile yanında bakımının sağlanması savunulurken, konunun uygulama boyutu tartışılmalı mıdır?

"Ne yapabilirim?" sorusuna içimden gelen ses "Suzi'yi yazmalıyım" yanıtını verdi. Suzi'den izin aldım. Suzi'nin yaşam öyküsünü sizlerle paylaştım.

Suzi'nin başka bir ildeki, iki ayrı kuruluşa kabul edilen üç kardeşinin de öyküsü başka bir yazıya konu olabilecek boyutta. Onlar, altı kardeş elele. Hepsinin gözlerinde aynı hüznün ama ısıll ısıll...

Sevgili Suzi/Suziler!Bana öğrettikleriniz için teşekkürler.

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu

trende üçüncü mevki
şösedeyan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkıda ölür
büyük insanlık.
Ekmek büyük insanlıktan
başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka
herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında
gölge yok

sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın.
umutsuz yaşamıyor.

Nazım Hikmet

ÖYKÜ.....

PUSLU GECE, DAR SOKAKLAR, SOLGUN YÜZLÜ YALNIZ BİR ÇOCUK

Nurdan DELİKAN *

Soner henüz sekiz yaşındaydı. Sekiz yaşında onca sokak çocuğundan yalnızca biriydi.

Çıplak kirli ayakları, yıkanmaktan keçeleşmiş saçları, pasaklı görünüşü, bakımsızlıktan yara bere içinde kalmış düzgün hatlı yüzü, bakıldığında insana çok şey anlatıyordu. Sokakta yaşamaya başladığından bu yana, yüz hatları bile değişmeye başlamıştı sanki.

Yeni düşmüştü buralara, sokaklarda yeniydi. Arkadaşlarının çoğu madde bağımlısı idi. Soner, kullanmamak için direniyordu. Ama sokağın kuralları, koşulları ve acımasızlığına karşın buna dayanması uzun zaman almazdı, biliyordu.

Üşüyordu, ilk defa ayazı içinde bu kadar yoğun hissetti. Sadece kendisi değil, her bir hücresi üşümüştü. Kalbi öyle hızlı atıyordu ki, kalp atışları kulağına kadar geliyordu.

Oysa sokakta yaşamak, ne kolay geliyordu uzaktan...

Gecenin bir başka yüzü daha olduğunu hiç bu kadar güçlü hissetmemişti içinde.

* Sosyal Hizmet Uzmanı, T.B.M.M. Kreş ve Gündüz Bakımevi

Meğer sokaklar ne kadar ürkütücü imiş diye geçirdi içinden.

Annesi ölmüş, babası ve sekiz kardeşi ile ortada kalakalmışlardı. Üstelik babasının ikinci karısından da dört tane daha çocuğu vardı.

Babasından her gün yediği dayaklar, yokluk, üstüne üstlük bir de annesizlik...

Çocuk kalbiyle hepsine birden katlanmak öyle zordu ki.

Bir gün, sonunu hiç düşünmeksizin, arkadaşı ile kaçmayı planladılar. Urfa'dan İstanbul'a gelmişlerdi...

Ve işte buradaydı artık, sokağın ortasında bir başına kalakalmıştı.

Neyim ben? Diye soruyordu kendi kendine.

İnsanların bu denli nefret ettiği, hor gördüğü, yargıladığı, kimi zaman insan yerine bile konmayan ben, sahi kimim?

Kendisinin de duyguları vardı, istekleri, tükenmeye yüz tutmuş umutları, ihtiyaçları vardı da, kimse bunları önemsemiyor muydu?

Evet, önemsemiyorlar diye kendi kendine yanıt verdi.

Adını merak eden yoktu. Zaten zamanla kim olduğunu kendisi de unutmaya başlamıştı.

Kimi zaman nedensiz yere dayak yiyordu...

Yaşıtları okuyor, sıcacık yuvalarında, ailelerinin yanında yaşıyorlardı. Oysa Soner'in ailesi artık kilometrelerce uzakta kalmıştı. Üstelik, her biri bir yana dağılmışlardı.

"Hem onlar da beni çoktan unutmuştur zaten" dedi, kendi kendine.

Bazen "neden ben" diye soruyordu. Bu hale gelmesinde tek suçlu kendisi miydi?

İnsanların kendisine olan bakışlarını görüyordu. Ona, suçlayıcı, küçümseyici, acıyan gözlerle bakıyorlardı.

Oysa Soner daha çocuktuk. 8 yaşında, savunmasız, sahipsiz, yalnız bir çocuk...

Çocukluğunu hiç yaşamasa da, hala bir çocuktuk.

Sokakta yaşamak bir çok yanılsı da beraberinde getiriyordu. Bir başına sokaklarda yaşamak, yaşam mücadelesi vermek sanıldığından daha zordu.

Küçük bir çocuk...

Kocaman bir dünyaya karşı savunmasızdı...

İstanbul, güzel memleketti de sokakları acımasızdı...

Beyoğlu'nda gündüzleri gittiği "Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezi" vardı. Burada kendisi gibi sokak çocuklarına yardım eden uzman abla ve ağabeyleri vardı. Ama onlara herkes yardım etmeliydi. O zaman belki de, gün,

ayırt etmeden tüm çocuklar için aydınlık olurdu. Her şey baştan düzeltilmeliydi. Yine de her şeye rağmen Soner'in içinde umut kırıntıları kalmıştı.

Belki de olur bir gün, diye iç çekti.

Soner'de her insan gibi bazen hayallere dalardı. Dalardı da, o hayalleri gerçekleştirmesi tek başına olanaksız görünüyordu.

Güzel bir yuva, içinde de canı gibi sevdiği anası olsaydı, böyle olmazdı...

Korurdu Soner'i babasının dayaklarına karşı. Hep birlikte olunca, yokluğa karşı bile göğüs gererlerdi. Cicili üstü başı olmazdı belki ama, hala başını sokacak bir evi olurdu o zaman. Böyle çil yavrusu gibi dağılmış olmazlardı.

Vakit gece yarısını gösteriyordu. Ayaz gücünü iyice göstermeye başlamıştı. Soner, ürperen bedeniyle birlikte, düşüncelerinden sıyrıldı...

Bir yanda, karanlık sokak, soğuk beton, Beyoğlu'nun dar sokakları, puslu gece.

Bir yanda, bıkkın, savunmasız, solgun yüzlü, yalnız bir çocuk...

Gelecekte umutsuz, çaresizce sokaklarda yürümeye devam etti...

KİTAP TANITIMI

İnsan Hakları Ve Sosyal Hizmet/Sosyal Hizmet Okulları Ve Sosyal Hizmet Mesleği İçin Klavuz Mesleki Eğitim Dizisi-1

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi
Çev.: E.Doğan, İ.Coşansu Yalazan, N.Atabey
Doğrucan, N.Uysal, Ö.Tok Kızıldağ
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel
Merkezi; Ankara 2000 120 Sayfa

"Bu klavuzun amacı, Sosyal Hizmet öğrencilerine, öğretici kadrolara ve uygulama yapan Sosyal Hizmet Uzmanlarına İnsan Hakları ve Sosyal Adalet konularında bir kavrayış ve farklılık kazandırmaktır". Bu klavuzda, 'İnsan Hakları' terimi, BM tarafından tanımlanmış olan hakları bir bütün olarak ifade etmektedir.

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation Of Social Workers IFSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Association Of Schools Of Social), Sosyal Hizmet Eğitimi Ve Uygulaması alanında çalışanların, İnsan Haklarının korunma ve geliştirilmesi ile temel sosyal beklentilerin duyurulması için çalışmayı açık ve koşulsuz biçimde kabul etmelerini zorunlu görürler. Bu nedenle klavuz, bu amaç doğrultusundaki eğitim hedefleri ve referans için materyal ve bilgi içereceği şekilde hazırlanmıştır. Klavuz aynı zamanda Sosyal Hizmet mesleğinin uluslar arası ve bölgesel düzeyde varolan İnsan Hakları Belgeleri ile tanışıklığını sağlamaya yardımcı olacaktır.

Her insanın doğuştan değerli olduğunu kabul eden, temel amaçlarından biri insana, onurunu zedelemeksizin, güvenlik ve gelişme sağlayacak eşitlikçi sosyal yapıları yaygınlaşmak olan sosyal hizmet mesleğinin zaten tanımı gereği bir insan hakları mesleği olduğu açıktır. Ancak, IESW ve IASSW felsefesine göre, insan hakları konusunda daha çok bilgi ve anlayış kazanılması, meslek elemanlarının kendi hizmetlerini gereksinimler için daha nitelikli müdahale ve eylem yapmalarına yol açacaktır.

Sosyal Hizmet Uzmanları müracaatçılarıyla çeşitli düzeyde çalışırlar; mikro düzeyde birey ve aileyle; mezo düzeyde topluluklarla; makro düzeyde ise -ulusal ve uluslar arası olmak üzere-toplumla çalışırlar. İnsan Haklarının önemi, Sosyal hizmet uzmanları tarafından her düzeyde ve her zaman ortaya konulmalıdır. Klavuzun amacı bu perpestifi vermektir.

Bu klavuzda verilen materyal uygulayıcıların sürekli eğitim de dahil olmak üzere her düzeyde Sosyal Hizmet mesleğine ilişkin eğitim için uygundur. Geniş bir okuyucu kitlesi öngörülmüştür; öğretmenler, öğrenciler ve uygulama yapan sosyal hizmet uzmanları. (Kitabın 13. ve 14. sayfalarında ki Klavuzun Amacı bölümünden alınmıştır.)

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAYIN VE YAZIM KURALLARI

Üç ayda bir yayınlanan dergimiz, Sosyal Hizmet Alanları ile ilgili konuları kapsayan araştırma, derleme vaka takdimi, çeviri, makale, yeni yayın tanıtımı gibi yazıları yayınlamaya devam edecektir. Yazılarda aşağıdaki kurallara uyulması gerekmektedir.

1. Derginin dili Türkçe' dir. Kullanılan dil açık ve anlaşılır olmalı, çok yaygın olarak kullanılmayan ifadeler _ yer vermekten kaçınılmalıdır. Dilimizde karşılığı tam olarak yerleşmeyen yabancı dildaki ifadelerin orijinalleri parantez içinde ve Türkçe karşılığı ile birlikte verilmelidir.
2. Yazının tamamı; şekil, grafik, fotoğraf dahil 10 daktilo sayfasını geçmemelidir.
3. Yazılar 4 A tipi kağıda bilgisayar ile windows ortamında word programı kullanılarak yazılmalı ve yazı 3 kopya olarak, mümkünse disketi ile birlikte gönderilmelidir.
4. Yazarın ünvanı, adı ve soyadı başlığın altına ve sağa yazılmalı, ortak yazarlar var ise yanyana aralarına çizgi (/) konularak yazılmalıdır. İsimlerin üzerine birer (*) konulmalı, sayfanın altında yazarın çalıştığı kurum adı açıklanmalıdır. Yazıda yer alan tüm yazarların yazımın basılmasını istediklerini imzalarının yer aldığı bir üst yazı ile bildirmeleri gerekmektedir.
5. Araştırma ve tez sunumlarında yazılar aşağıdaki sırayı izlemelidir. Özet, Giriş, Araştırma Yöntemi ve Araçları, Bulgular, Tartışma, Sonuç, Öneriler ve Kaynaklar. Özeti altında anahtar sözcükler belirtilmelidir.
6. Kaynaklar metin içinde numaralanıp, sırayla gösterilmeli ve kaynaklar bu sıra numarasına göre yazılmalıdır. Kaynakların listede gösterilmesi aşağıdaki örnekler gibi olmalıdır.

DERGİ: Küçükkaraca, N. (1993) Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkez Yayın Organı; 8 (3), 23- 24- 25

KİTAP: Karataş, K. (1996). Genç İşsizliği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları :2 Bizim Büro basımevi, Ankara

EDİTÖRLÜ KİTAP: Tufan B. ,Aktaş, A.M. ,Duyan,V. (Edit) (2000) Travma Tedavisi Uzman Eğitimi , Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları: 005 Aydınlar Matbaası, Ankara

EDİTÖRLÜ KİTAPTA BÖLÜM: Grayer E. (2000) Deprem Travmaları. Tufan, B. ,Aktaş, A.M. ,Duyan, V. (Edit) Travma Tedavisi Uzman Eğitimi (12-28) H.Ü Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları: 005 Aydınlar Matbaası, Ankara

ÇEVİRİ KİTAP: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merk.(1994) İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet (Çev: E.Doğan, İ.C.Yalazan,N.A.Doğrucan,N.Uysal,Ö.T.Kızıldağ) Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları: 004 Ankara

BASILMIŞ KONGRE BİLDİRİLERİ: Kabacalı, A.(1995) Türkiye' de Batıcılık Akımı ve Hoşgörü.Uluslararası Hoşgörü Kongresi Bildirileri.(Yayına Haz. Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı) 97-100, Antalya

BASILMAMIŞ KONGRE BİLDİRİLERİ: Metin, N.(1996 Aralık) Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar. Özürü,Kent ve Çevre Kongresinde Sunulmuş Bildiri, Ankara

TEZLER: Can, A. ,Bilginer, A.K. ,Güneş,V. ,Göksu, A. ,Baran, A. ,Alas, O. (1994-95) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalışma Yaşamına Başlangıçta ve Yaşamlarını Düzenlemede Karşılaştıkları Durumlar ve Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Lisans tezi,H.Ü Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Ankara

7. Gönderilen yazılar yayın kurulunca değerlendirilecek, yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmeyecektir.

8.Dergide basılan yazıların sorumluluğu yazara/lara aittir.

9.Yazının üzerine, hızlı iletişimi sağlayabilmek için adres,telefon ve fax numaraları yazılmalıdır.

10.Yazı ile ilgili sonuçlar yazara/lara bildirilecektir.

YAYIN KURULU

3887486

SOSYAL HİZMET'i yaşatalım

ÜYE OLMAK VE BAĞIŞLARINIZ İÇİN

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNİSİ

T. İş Bankası Samanpazarı Şb. 421530440074

Yazışma Adresi: Sümer 1, Sokak No:9/8 Kızılay/